

Крім того, Асоціація на-
полягає на тому, щоб сума
штрафу не могла перевищувати
5% від розміру статутного капі-
талу банку чи іншого суб'єкту
господарювання. В західних
країнах, наприклад, підприєм-
ство, яке втратило більше 20%
статутного капіталу, ліквідову-
ють, оскільки воно стає небез-
печним як для клієнтів, так і для
акціонерів. Тому і в цьому ви-
падку сума штрафу не повинна
бути такою, що призведе до
втрати господарським товари-
ством суттєвої частини статут-
ного капіталу.

Ще одна позиція Асоціації
полягає в тому, що ліцензійні
вимоги щодо розміру капіталу
будь-якого підприємства в Укра-
їні повинні встановлюватися
лише у валюті України. На сьо-
годні такі вимоги виражаються в
євро. Однак всі ми розуміємо,
що Національний банк не може
вплинути на міжнародні проце-
си, пов'язані з курсоутворенням
євро чи долара США. Отже,
зменшення курсу національної
валюти до якоїсь однієї з міжна-
родних розрахункових валют
внаслідок змін на міжнародно-
му валютному ринку не має не-
гативно відобразитися на праві
підприємств здійснювати ті чи
інші види ліцензованої діяль-
ності.

Практичні кроки: як це було

Наприкінці минулого ро-
ку Державна митна служба Укра-
їни (ДМСУ) подала лист що-
до декларування банкнот іно-
земних держав. Вимагалось,
щоб номери усіх купюр, що
ввозилися на територію Укра-
їни, подавалися у відповідні ор-
гани. З точки зору економічної
логіки і захисту інтересів краї-
ни цей крок був абсолютно не-
доцільним і завдавав збитків як
державі, так і банкам.

Після звернення 11 грудня
2002 року керівництва банку
"Фінанси та кредит", 12 грудня
2002 року АУБ направила лист
керівництву митної служби. Того

ж дня Асоціація випустила прес-
реліз, у якому звернула увагу за-
собів масової інформації на цю
проблему та наголосила на не-
обхідності відкликання вищез-
гаданого листа.

Далі події розгорталися
наступним чином.

12 та 13 грудня 2002 року
АУБ проводить переговори з
митною службою та Націо-
нальним банком України, а та-
кож з банком Креді-Ліоне Ук-
раїна та представництвами в
Україні Дрезднер Банку, Ко-
мерцбанку та Дойчбанку. Ви-
щезгадані установи направля-
ють листи ДМСУ, НБУ та АУБ
про невідповідність вимог
митної служби міжнародній
практиці.

Враховуючи те, що ДМСУ
публічно продовжує наполяга-
ти на правильності своєї пози-
ції, 19 грудня АУБ направляє
ще один лист Голові ДМСУ, а 24
грудня — Прем'єр-міністру Ук-
раїни з проханням особисто
розглянути це питання у зв'яз-
ку з тим, що подібні вимоги
митної служби дискредитують
оголошений його Урядом курс
на побудову сучасної демокра-
тичної європейської держави.

2 січня 2003 року Пер-
ший віце-прем'єр міністр Ук-
раїни М.Я.Азаров дає доручен-
ня ДМСУ та Мініюсту розгляну-
ти це питання і повідомити
про результати КМУ та АУБ.

3 січня ДМСУ направляє
листа пану Азарову, в якому
фактично визнає недоціль-
ність декларування банкнот
іноземних держав. 14 січня та-
кого ж змісту лист надходить
на адресу пана Азарова від На-
ціонального банку України.

21 січня співробітник
Державної митної служби пові-
домляє АУБ про те, що 16 січня
ДМСУ відкликала свої листи
про декларування банкнот іно-
земних держав та факсом над-
силає копію цього листа, про
що негайно повідомляються усі
члени АУБ. 23 січня 2003 року в
АУБ надходить офіційний лист
ДМСУ з цього приводу.

Ця перемога здорового
глузду є, безперечно, показо-
вим прикладом результатив-
них спільних зусиль Асоціації
українських банків та усіх ко-
мерційних банків.

Це питання державної політики

Ігор ЛЬВОВ,
заступник голови правління
банку "Фінанси і кредит"

У Національному банку
України питаннями валютного
регулювання займається спе-
ціальний департамент. Однак
враховуючи те, що тема ця
об'ємна і надзвичайно важлива
для кожного банку, нею повинні
займатися не лише практики, а
й Асоціація українських банків, і
регіональні банківські союзи, і,
звичайно ж, Міністерство фінан-
сів, тому що на сьогодні валют-
не регулювання — одне з основ-
них питань державної політики.

Якщо говорити конкретніше
про цю проблему ринку, то вар-
то згадати про прийняття нової
редакції закону "Про валютне
регулювання", яке, звичайно ж,
має бути своєчасним. Причому,
одним з головних завдань цього
документу повинно стати виве-
діння валютних операцій з
"тіні".

Доцільно також проводити
лібералізацію валютного ринку
в цілому, вже він занадто заре-
гульований державою. Можли-
во, років десять тому це вважа-
лося потрібним та необхідним,
однак зараз банківська система
вже досить стабільна і слід по-
ступово відпускати державні ва-
желі, більше покладатися на са-
морегульовані ринкові механізми.

У подоланні проблем, пов'я-
заних з валютним регулюван-
ням, велику роль відіграє Асоці-
ація українських банків. А робота
Асоціації - це і наша робота, і
АУБ працює так, як працюють
комерційні банки у її складі. За
останні 2 роки діяльність Асоці-
ації різко поживилася, і ми всі
побачили позитивні зрушення.

Так, наприкінці минулого ро-
ку наш банк підняв питання про
відкликання листа Митної служ-
би України щодо декларування
банкнот іноземних держав, то
завдяки зусиллям Асоціації ук-
раїнських банків та Київського
банківського союзу цю пробле-
му вдалося вирішити.

Із тіні до світла

Про скасування збору до Пенсійного фонду у розмірі 1% від суми валютнообмінних готівкових операцій

Досить тривалий час обмінні пункти мали вносити до Пенсійного фонду 1% від суми готівкових валютнообмінних операцій. Ще коли ця норма лише тільки вводилася, Асоціація звернула увагу на те, що це може призвести до тінізації валютнообмінних операцій. Так і сталося. Для громадян 1% — це не так вже й мало, тому вони почали шукати можливість здійснювати ці операції неофіційно. Так, в обмінних пунктах, що працюють за агентськими угодами, різниця між курсами купівлі та продажу валюти складала близько 0,1 копійки або 0,01%, що за ознакою бути не могло, оскільки ця різниця не могла бути менше 2%. В той самий час законслухняні банки були вимушені встановлювати різниці у 2,5%: 1% від суми операцій Пенсійному фонду сплачував банк при купівлі валюти і 1% — фізична особа — покупець валюти. І ще щось банк повинен був заробити на операції купівлі-продажу. Щоб уявити, до яких наслідків призвело введення цього збору до Пенсійного фонду, Асоціація запросила Національний банк надати статистику, і потім довела цю інформацію до відома депутатів, Президента та громадськості.

За даними Національного банку України офіційні обсяги операцій на готівковому валютному ринку України склали:

Дата	Операцій купівлі		Операцій продажу	
	млн. грн.	\$	млн. грн.	\$
1997	10 740.3	5769	11 711.6	6290
1998	11 428.6	4665	13 308.4	5433
1999	3 605.3	873	4 632.9	1122
2000	4 250.1	781	3 994.6	734
2001	4 466.5	832	3 573.9	665
11 місяців 2002	4 700.6	882	3 720.1	698

Ці дані яскраво свідчать, що за 1999 — 2002 рік у “тінь” пішов оборот з купівлі-продажу іноземної валюти у розмірі, приблизно еквівалентному 65-70 млрд. грн. Звичайно, жодної гривні податків з цих величезних сум не було сплачено.

Внаслідок доведення Асоціацією до відома депутатів цієї переконливої статистики, депутати, приймаючи бюджет на 2003 рік, врахували позицію НБУ, Адміністрації Президента та АУБ і прийняли рішення про відміну цього 1%-го збору для готівкових операцій. В результаті вже за період січня-квітня 2003 року відбулося зростання обороту з купівлі-продажу іноземної валюти приблизно у 4 рази.

■

АУБ — організація європейського рівня

Жак МУНЬЄ,
голова правління АТ
"Банк Креді Ліоне Україна"

Протягом останніх років Банк Креді Ліоне Україна дуже тісно співпрацював з АУБ і, може, є одним з її найактивніших членів.

Ми вважаємо, що сьогодні АУБ є представником та захисником комерційних банків в Україні.

Її спроможність відстоювати інтереси своїх членів залежить від бажання банків, які є членами Асоціації, надавати їй необхідні ресурси для фахового виконання цієї роботи. Іншими словами, ми, банки, можемо розраховувати на те, на що заслуговуємо.

Ми розуміємо, що члени Асоціації та її Рада хочуть, щоб така лобістська організація була незалежною від будь-яких інтересів. І поки що нам це вдається.

Банк Креді Ліоне Україна хотів би бачити нашу Асоціацію ще сильнішою, але про це повинні подбати всі її члени.

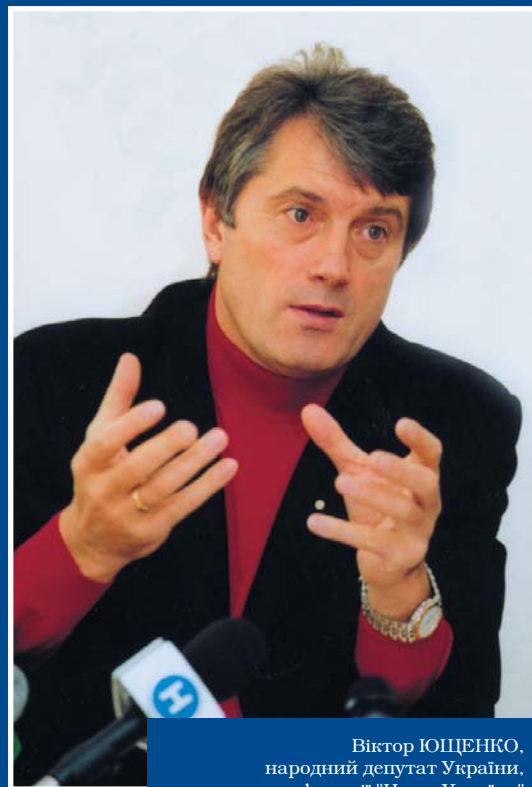
Як банк з 100% західним капіталом, ми іноді можемо бути дуже далекими від деяких місцевих звичок та методів роботи. Але ми маємо добрі порозуміння та стосунки з керівництвом АУБ з усіх нагальних питань діяльності.

Взагалі західні банки не мають специфічних проблем в Україні. І якщо вони виникають, то вирішуються з регулятором. Можна тільки додати, що західні банки, працюючи в Україні, впевнилися: немає розмежування та різного ставлення до іноземних та місцевих банків, а також не стоїть на порядку денному питання про ступінь іноземної присутності, поки ці іноземці виконують діючі в Україні правила.

АУБ має залишатися незалежною, якою вона зараз і є. АУБ повинна бути майже єдиним співрозмовником з регулятором та урядом з банківських питань.

АУБ треба суворіше ставитися до своїх членів і мати впевненість, що її членами є тільки банки з гарною репутацією. А члени Асоціації повинні надавати АУБ адекватні ресурси, включаючи сильну команду керівників.

Асоціація — це інститут, який формує ідеологію банків

Віктор ЮЩЕНКО,
народний депутат України,
голова фракції "Наша Україна"

У кожному суспільстві банківська система відіграє надзвичайно важливу роль. Комерційні банки у своїй діяльності здійснюють економічний аудит, приймаючи рішення стосовно того чи іншого проекту і визначаючи: дати добро на реалізацію раціонального економічного проекту, або заблокувати неефективний та іраціональний проект. Безумовно, комерційні банки мають власні корпоративні інтереси та цілі, але не слід також забувати і про певні корпоративні зобов'язання.

Асоціація українських банків — саме той інститут, який стоїть над інтересами конкретного комерційного банку, формуючи концепцію, ідеологію та засади поведінки комерційних банків. Зокрема, Асоціація дбає про дотримання морального кодексу банкіра. Це документ, який пов'язав підписом голів комерційних банків і має на меті посилити моральну відповідальність банкіра у специфічній ролі фінансового агента в діловому світі, наголосити на важливості моральної чистоти цих людей, акцентувати увагу на цінностях, якими живе той чи інший керівник банку.

З іншого боку, багато кроків, зроблених у напрямку лібералізації кредитної політики, безпеки банківської системи, вдосконалення платіжної системи, розрахункової політики, політики касових операцій, здійснені за участі АУБ. Є дуже багато

речей, які можна уніфікувати на корпоративному рівні і цим створити додаткові зручності для конкретного клієнта, для економіки в цілому.

Саме цими питаннями займається Асоціація українських банків. Протягом багатьох років її очолює Олександр Сугоняко — людина, яка доклала значних зусиль, щоб АУБ стала ефективним дієвим інститутом, щоб вона була визнана у середовищі банкірів.

А в стосунках між НБУ та АУБ я поставив би на перший план коректність та взаємоповагу. Ці установи виконують функції, які безпосередньо не перетинаються. Центральний банк — це інститут, який відповідає за стабільність банківської системи, стабільність національної валюти. Ці проблеми — головні в роботі Національного банку. Решта — дрібниці. Завдяки ефективній роботі головної фінансової установи держави формується політика стабільних цін, розвивається економіка. Центральний банк не підзвітний в даному випадку колегам з комерційних банків. З іншого боку, комерційні банки у своїй діяльності послуговуються корпоративними інтересами, які мають лежати в межах, сформованих законодавчими актами та Національним банком. Саме в такій формальній площині повинні відбуватися контакти цих двох структур.

Ірина САМОЙЛОВА,
начальник управління по
зв'язках з банками АУБ

З 2002 р. в Україні розпочався активний процес законодавчого врегулювання заходів по боротьбі з легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом. Поштовхом до його початку було включення України до списку FATF країн, які не здійснюють заходи з боротьби із "брудними" грошима. Результатом цього процесу стало прийняття Верховною Радою України Закону України від 28.11.2002 р. № 249-IV "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом". При цьому одними з головних суб'єктів, на які покладено функції первинного контролю за фінансовими операціями, є комерційні банки.

ВІДМИВАННЯ:

клубок проблем розв'язати
можна лише
спільними зусиллями

Запобігання відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, є комплексною проблемою загальнодержавного рівня. Її розв'язання через створення ефективної системи заходів по запобіганню і боротьбі з легалізацією брудних коштів надасть можливість своєчасно виявляти та припиняти злочинний бізнес, який надає сумнівні доходи.

Таке бачення проблеми спонукало прийняття урядом України Закону: "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом".

З самого початку роботи по створенню Закону передбачалось, що значний тягар виконання його у майбутньому буде покладено

саме на банки та інші фінансові установи як на суб'єкти первинного моніторингу. АУБ протягом усього часу — від розробки законопроекту до опрацювання його в другому та третьому читаннях — брала активну участь в підготовці тексту Закону, обговоренні його норм.

В роботі над законопроектом перед АУБ банки поставили такі завдання:

- ! чітке визначення сфери дії Закону, виключення з-під його дії податкових правопорушень;
- ! зосередження контролю за відмиванням "брудних" коштів тільки у спеціального державного органу (Держфінмоніторингу);
- ! чітке визначення ознак фінансових операцій, що можуть свідчити про "відмивання брудних грошей";

І скасування вимог з надання інформації по значних операціях без наявності в таких операціях ознак сумнівності;
І запровадження порядку відповідальності за порушення вимог цього закону виключно через суд.

За рішенням Х з'їзду АУБ при Асоціації була створена постійно діюча Комісія з питань боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. До складу Комісії увійшли представники банків Креді Ліоне Україна, Ексімбанку, Укрсоцбанку, Альфа-банку, Ва-банку, банку Аваль, Першого українського міжнародного банку, банку Фінанси та Кредит. Представники АУБ входили до складу робочої групи Верховної Ради України, активно працювали з Комітетами Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності та з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Шляхом внесення пропозицій та надання зауважень Асоціації вдалося відстояти позиції комерційних банків та включити в Закон наступні положення:

І з-під дії Закону вилучені порушення податкового законодавства та "ухилення" від сплати податків (статті 207 та 212 ККУ) — стаття 1 Закону;

І вся інформація за сумнівними операціями надається єдиному державному органу — Держфінмоніторингу;

І передача інформації до Держфінмоніторингу здійснюється лише за сумнівними операціями (виключено передачу інформації за усіма значними операціями) — стаття 11 Закону;

І визначені ознаки операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу та за якими інформація повинна передаватись до Держфінмоніторингу — стаття 11 Закону;

І передбачені Законом повноваження центральних органів виконавчої влади та НБУ унеможливають створення додаткових інформаційних баз даних, крім бази, яка фор-

мується в Держфінмоніторингу — стаття 10 Закону;

І застосування заходів впливу (штрафних санкцій) за порушення вимог цього Закону передбачено тільки за рішенням суду — стаття 17 Закону.

Другим, не менш важливим, аспектом діяльності Асоціації з цього питання стало здійснення ряду кроків, направлених на пом'якшення та відміну санкцій FATF щодо України.

Відразу після прийняття санкцій АУБ був направлений лист FATF із запевненням щодо готовності українських банків брати участь в боротьбі з відмиванням коштів. Аналогічні листи були направлені до банківських асоціацій США, Німеччини, Англії, Франції. За участю представників банків керівництвом Асоціації проведені зустрічі з послами Канади, Німеччини, Франції, Євросоюзу. Фахівці АУБ та комерційних банків брали участь у відпрацюванні проекту змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Проведені спільні заходи сприяли пом'якшенню санкцій FATF — міжнародні розрахунки в цей період практично зупинені не були. А після прийняття Верховною Радою відповідних змін до законів санкції з України були зняті.

Проте Україна продовжує залишатися в так званому "чорному списку" FATF, що негативно впливає на міжнародний імідж країни. Для виключення України з цього списку необхідна практична реалізація норм законодавства з питань боротьби з відмиванням коштів.

І на цьому етапі АУБ продовжувала свою роботу з Національним банком України та комерційними банками.

Асоціацією були узагальнені пропозиції банків до проекту Положення НБУ "Про здійснення банками фінансового моніторингу", які в подальшому були обговорені на розширеній нараді в НБУ за участі АУБ та представників банків.

З Асоціацією співпрацюємо плідно

Олексій БЕРЕЖНИЙ,
начальник Управління методологічного та нормативно-організаційного забезпечення фінансового моніторингу НБУ

Починаючи з цього року Управління методологічного та нормативно-організаційного забезпечення фінансового моніторингу плідно співпрацювало з Асоціацією українських банків щодо питань протидії використанню банківської системи з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Так, при розробленні проекту „Положення про здійснення банками фінансового моніторингу” від АУБ до Управління надходили змістовні пропозиції щодо змін та доповнень окремих вимог проекту.

За ініціатииви Управління та при постійній активній участі АУБ були проведені 3 робочі наради, у яких взяли участь представники 42 українських банків. За результатом було відпрацьовано текст Положення, враховано ряд пропозицій банків та Асоціації українських банків.

Також, з АУБ відпрацьовувалися зміни до діючих нормативних актів Національного банку України з врахуванням вимог законів України, які регулюють відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Асоціацією українських банків та Управлінням, за участю представників Citigroup, було проведено серію семінарів щодо застосування банками вимог законодавчих та нормативних актів із зазначених питань.

Вимоги Національного банку України до українських банків щодо навчання та підвищення кваліфікації персоналу з питань запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, викладені у Положенні про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14.05.2003 № 189,

Враховуючи, що 12.06.2003 року набирає чинності Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом", постає нагальним питання навчання фахівців банків.

На наш погляд, буде доцільним та своєчасним проведення АУБ найближчим часом серії семінарів для представників банків з метою роз'яснення та більш широкого доведення вимог законодавства України і нормативно-правових актів НБУ з питань протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Також доцільно було б організувати проведення восени цього року серії круглих столів за участі Національного банку України та вітчизняних банків з метою обговорення наявного банками практичного досвіду щодо протидії відмиванню "брудних" грошей.

Асоціація бореться за імідж України

Світлана ЧЕМЕРИС,
заступник голови правління
Банку Креді Ліоне Україна

Як не дивно це визнавати, але загроза санкцій з боку FATF пішла на користь Україні взагалі і Асоціації українських банків зокрема.

Щодо України, то ця прикра ситуація, в якій ми опинилися після включення нашої країни до "чорного списку", є добрим уроком того, що все треба робити вчасно і чесно. Навіщо витратити зусилля на гасіння пожежі, якщо можна до неї не доводити. На наше улюблене "якось буде..." світ реагує і реагуватиме підштовхуванням до активних дій.

З іншого боку, у справі "гасіння пожеж" ми знову довели, що кращий за нас немає. Всі швиденько згуртувалися — і парламент, і уряд, і банківська система — і за кілька тижнів зробили те, що не спромоглися зробити за два роки існування проблеми.

Тепер щодо ролі Асоціації в цій справі. АУБ зайняла позицію виключно конструктивну. Адже не секрет, що боротьба з відмиванням коштів у будь-якій країні — це тягар, перш за все, на плечах банків. І без їхньої добровільної і свідомої участі така боротьба — фікція. Але нормальна і результативна співпраця правоохоронних органів з банками можлива тільки тоді, коли банкіри відчуватимуть певну захищеність.

На жаль, незважаючи на недвозначну норму закону "Про запобігання і протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом" стосовно виключення із сфери його дії податкових правопорушень, саме вони продовжують фігурувати у всіх статистичних даних правоохоронних органів як приклади боротьби з відмиванням коштів.

Навіщо це робиться? Адже таким чином ми стаємо у позу відомої унтер-офіцерської вдови, яка сама себе відшмагала! Нас ніхто не питає про наші внутрішні проблеми, пов'язані з високим рівнем тінізації економіки і широко розповсюдженим явищем — ухиленням від оподаткування, а ми на всіх міжнародних нарадах звітуємо про кількість випадків виявлення цих злочинів під вивіскою "боротьби з відмиванням". Звісно, люди, дивлячись на ці цифри, жахаються і питають "Що це за країна така?". Адже вони гадають, що мова йде про наркотики, проституцію, тероризм і таке інше.

Одне із завдань АУБ полягало у тому, щоб підняти імідж України та її банківської системи на Заході. Ми не просили допомоги — ми пропонували свою. Адже санкції, що загрожували Україні, також стали б тягарем і для наших колег-банкірів з інших країн. У зверненнях АУБ до банківських асоціацій США, Франції, Німеччини, Англії, з якими українські банки мають найпоширенішу мережу кореспондентських відносин, ми наголошували на своїй готовності до відкритої і прозорої співпраці. А на зустрічах з послами та дипломатичними представниками ряду західних країн ми позиціонували Асоціацію українських банків, як один з небагатьох прикладів існування громадського суспільства в Україні, незалежного і незаангажованого жодними політичними інтересами.

Така позиція спрацювала, і тепер Асоціація є постійним співрозмовником багатьох іноземних делегацій, які, перебуваючи у нашій країні з офіційними або діловими візитами, дуже уважно прислуховуються до думки банківських кіл.

На мій погляд, це досягнення працює на всі банки — члени АУБ. Оскільки наша Асоціація стала відомою і здобула авторитет на міжнародному рівні, членство в ній автоматично означає певний стандарт прозорості, відкритості і готовності до співпраці з міжнародним банківським співтовариством.

Розгляд пропозицій банків на нараді надав можливість досягти порозуміння між банками та представниками Національного банку і Державного департаменту фінмоніторингу з багатьох поставлених питань. Зокрема, в остаточному варіанті Положення враховані такі пропозиції банків:

І чітко визначено, що повідомлення Держфінмоніторингу надається лише у випадках, передбачених Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" та ст. 64 Закону України "Про банки і банківську діяльність";

І банкам надане право самостійно визначити порядок надання інформації за сумнівними операціями, виявленими філіями (централізовано Головним банком або безпосередньо філіями);

І встановлений строк для реєстрації операцій банком — до кінця робочого дня, наступного за датою здійснення операції;

І визначено, що відповідальний працівник банку призначається на посаду Головою Правління банку (а не Спостережною радою, як це передбачалося проектом);

І з проекту Положення виключені пункти щодо зупинення фінансових операцій за рішенням відповідального працівника банку і інше.

Разом з тим цілий ряд питань залишився до кінця не розв'язаним. Зокрема, не визначений порядок відмови в обслуговуванні клієнта, передбачений ст. 64 Закону України "Про банки і банківську діяльність" у разі ненадання клієнтом необхідних документів або умисного подання неправдивих відомостей. На погляд банків, цей порядок повинен бути нормативно врегульований і встановлений єдиним для всіх банків. Це надасть змогу запобігти різному тлумаченню норм Закону та не допустити елементів недобросовісної конкуренції на банківському ринку.

Іншим спірним питанням є вимога НБУ щодо обов'язкового входження до Правління банку відповідального працівника, який очолює внутрішньобанківську систему запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом.

На погляд банків, Національний банк цією вимогою перевищив свої повноваження, оскільки згідно чинного законодавства призначення членів Правління є прерогативою вищих органів управління банку — загальних зборів або Спостережної ради.

Система запобігання використанню банків для відмивання коштів може бути ефективною тільки за умови участі в ній широкого кола банківських працівників, які безпосередньо обслуговують клієнтів.

У зв'язку з цим особливої уваги набуває питання організації навчання відповідних фахівців банків. АУБ спільно з Національним банком України протягом 2002-2003 років провела серію семінарів з питань участі банків в боротьбі з легалізацією коштів.

За допомоги Добровольчого корпусу з надання фінансових послуг (США) були проведені також семінари, на яких своїм досвідом в організації боротьби банків з відмиванням "брудних" коштів поділилася Лорен Л.Пікетт — директор відділу Глобального навчання методам боротьби з відмиванням коштів Citigroup Inc (США). АУБ передбачає подальше продовження своєї роботи з цього питання. ■

Окремі питання фінансового моніторингу

Прийняття зазначеного Закону обумовило внесення змін та доповнень до Закону України "Про банки і банківську діяльність" (далі — Закон).

Так 06.02.03 р. Верховною Радою України з метою удосконалення законодавства та приведення деяких законів України у відповідність із Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом", а також недопущення використання банків та інших фінансових установ у цій кримінальній сфері був прийнятий Закон України "Про внесення змін до деяких законів України з питань запобігання використанню банків та інших фінансових установ з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом". Законом були внесені зміни до глави 11 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Насамперед, зазнала змін стаття 64 Закону.

Так, згідно з частиною третьою нової редакції статті 64, банки зобов'язані ідентифікувати відповідно до законодавства України:

1 клієнтів, що відкривають рахунки в банку;

1 клієнтів, які здійснюють операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

1 клієнтів, що здійснюють операції з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує еквівалент 50 000 гривень;

1 осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів.

Відповідно до частини шостої статті 64, для ідентифікації клієнта — юридичної особи банк має ідентифікувати фізичних осіб, які є власниками цієї юридичної особи, мають прямий або опосередкований вплив на неї та отримують економічну вигоду від її діяльності.

У разі якщо юридична особа є господарським товариством, банк повинен ідентифікувати фізичних осіб, які мають істотну участь у цій юридичній особі. Клієнт має надавати передбачені законодавством відомості, які витребує банк з метою виконання вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. У разі ненадання таких відомостей клієнтом рахунок не відкривається, а в разі наявності раніше відкритих рахунків банк відмовляє в здійсненні обслуговування.

Комерційні банки повинні побудувати таку систему фінансового моніторингу, яка б дозволила їм, по-перше, виконати вимоги законодавства по боротьбі з легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом, а по-друге, не завдати шкоди як власним інтересам та репутації, так і інтересам клієнтів банку.

Олександр ГРИГОРОВИЧ,
начальник
юридичного
управління АУБ

Саме застосування цієї правової норми на практиці буде викликати дуже багато питань, оскільки законодавець не дає у нормі чіткої регламентації, чи повинен банк повністю відмовити клієнту в обслуговуванні, тобто закрити всі його рахунки у цьому банку, або тільки відмовити у виконанні конкретної фінансової операції, яка підлягає фінансовому моніторингу із закриттям поточного рахунку, через який проводиться операція. Відповідно до пункту 2.1.1 Інструкції про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті, затвердженої Постановою Правління Національного банку України від 18 грудня 1998 р. № 527 (далі — Інструкція), юридична особа може мати в банку декілька рахунків, а саме поточні (у тому числі за спеціальним режимом, карткові), вкладні (депозитні).

При цьому при відкритті рахунків в банку клієнт укладає з банком угоду. В залежності від виду рахунку це буде або угода про розрахунково-касове обслуговування, чи депозитна угода.

Нормативне регулювання порядку та підстав закриття зазначених рахунків в установах банків визначається пунктом 8.3 Інструкції. Так, згідно з цим пунктом поточні рахунки закриваються в установах банку:

- а) на підставі заяви власника рахунку;
- б) на підставі рішення органу, на який законом покладено функції щодо ліквідації або реорганізації підприємства;
- в) на підставі відповідного рішення суду або господарського суду про ліквідацію підприємства;
- г) на інших підставах, передбачених чинним законодавством України чи договором між установою банку та власником рахунку.

Отже, згідно з чинним законодавством комерційний банк у випадку ненадання клієнтом не-

обхідних для здійснення фінансового моніторингу, відомостей на підставі положень статті 64 Закону України "Про банки і банківську діяльність", зобов'язаний припинити обслуговування рахунку за угодою про розрахунково-касове обслуговування та закрити рахунок клієнта банку.

Виникає запитання, чи повинен банк у такому випадку відмовити у проведенні не тільки зазначеної операції, але й у обслуговуванні інших рахунків, відкритих в цьому банку.

Якщо так, то за умови застосування до клієнта, який має у такому банку декілька рахунків (вкладні, поточні), заходу, передбаченого статтею 64 Закону "Про банки і банківську діяльність", тобто повного відмовлення в обслуговуванні, банки будуть нести значні збитки, пов'язані з необхідністю оперативного повертати клієнтам суми їх вкладів (депозитів), стикатися з проблемою повернення раніше наданих кредитів, перераховування коштів клієнта, які знаходяться на його поточному рахунку, відповідно до розпорядження клієнта на його рахунок в іншому банку. Крім того, банк втратить клієнта, що, можливо, стане найбільшою втратою для банку.

З урахуванням зазначеного, банку не вигідне настання зазначених наслідків. Тому банківським установам необхідно дуже уважно відноситись до ідентифікації клієнта при здійсненні фінансового моніторингу.

Слід також зазначити, що Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 14.05.03 р. № 189 (далі — Постанова № 189) також не дає чіткої однозначної відповіді на питання, що розглядається.

Так, згідно з п. 3.15. Постанови № 189 банкам рекомендується вимагати від клієнта відомості і документи, які дають змогу з'ясувати його особу, суть діяльності, фінансовий стан. У разі ненадання клієнтом необхідних відомостей чи документів або умисного надання неправдивих відомостей про себе банк відмовляє клієнту у відкритті рахунку або його обслуговуванні.

Можливо, єдиним аргументом на користь того, що зазначена норма передбачає відмову в обслуговуванні рахунку, через який здійснюється фінансова операція, є частина 3 пункту 5.2 Постанови № 189. Згідно з нею у разі закриття банком рахунку клієнта на підставі статті 64 Закону України "Про банки і банківську діяльність" інформація щодо такого рахунку подається до Уповноваженого органу протягом трьох робочих днів з дня закриття рахунку. Ця норма говорить про один конкретний рахунок, який може бути закритий банком на підставі статті 64 Закону. Інших випадків закриття банком рахунків клієнтів банку, крім розглянутого, стаття 64 не містить.

Враховуючи викладене, комерційні банки повинні побудувати таку систему фінансового моніторингу, яка б дозволила їм, по-перше, виконати вимоги законодавства по боротьбі з легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом, а по-друге, не завдати шкоди як власним інтересам та репутації, так і інтересам клієнтів банку. ■

ВІД З'ЇЗДУ ДО З'ЇЗДУ

Х З'їзд АУБ (2002 рік)

БЛАЩУК Ю. О., Голова Правління ВАТ "Вабанк":

"Боротьба з відмиванням брудних грошей. Комплекс принципів, які ми сповідуємо:

1. Чітке визначення видів інформації, яку надають банки компетентним органам, за їх вимогою та за власною ініціативою.
2. Недопустимість використання інформації, наданої банком державним органам, окрім випадків порушення справ про відмивання грошей.
3. Порядок дій банку, у разі виникнення сумнівів щодо законності операції, чи повинен банк здійснювати операцію, яка викликає сумнів, коли саме банк зобов'язаний повідомляти компетентні органи про такі операції.
4. Право банку сповіщати клієнта, або іншу особу про надання компетентним органам інформації, що стосується його господарської діяльності.
5. Повідомлення банками та їх посадовими особами компетентним органам інформації про клієнтів не повинно трактуватись як порушення умов договору банку з клієнтом чи порушення вимог чинного законодавства, яке встановлює відповідальність за розкриття банківської або іншої таємниці.
6. Повноваження банків не повинні включати обов'язки щодо встановлення достовірності наданих клієнтами відомостей про здійснювані ними операції, визначення джерел походження їх коштів, та здійснення інших дій, що мають ознаки слідчих дій".

Асоціація виробила європейські зразки діяльності

Асоціація українських банків — зразок потужної лобістської (в доброму розумінні цього слова) структури європейського типу, тому значення її для фінансової системи України не можна переоцінити. Ефективно співпрацюючи з органами центральної влади, сама АУБ, можна сказати, стала невід'ємною частиною цієї системи. Стиль роботи нинішнього керівництва Асоціації вже багато років дозволяє відстоювати позиції не тільки її членів, але й інших кредитних установ України.

Без участі фахівців АУБ не обговорюється жоден законопроект, який так чи інакше впливає на роботу банківського сектору. Саме через АУБ українські банки стали чи не єдиними суб'єктами господарювання, які мають можливість створювати і вдосконалювати умови, в яких їм доводиться функціонувати, виробляти зрозумілі та прийнятні для себе правила гри. А це, зрозуміло, могло б ефективніше впливати і на економіку країни в цілому, якби діяла інша система влади.

Наскільки мені відомо, саме під керівництвом

Олександр МОРОЗ,
народний депутат України

Олександра Сугоняко АУБ настільки посилила свої позиції, що з нею зараз просто неможливо не рахуватися. При ньому до Асоціації увійшли практично всі структуроутворюючі українські банки, а кількість її членів вже сягнула за 120.

Крім того, Олександр Сугоняко добре відомий у владних структурах як фахівець, як людина енергійна, розсудлива, здатна на компроміси заради досягнення стратегічної мети, як людина, з якою просто приємно спілкуватися. Вважаю, що він розкрився ще не в повній мірі, тому його вистачить на багато років успішного керування Асоціацією українських банків, а, може, і якоюсь урядовою структурою.

З АУБ маємо спільні позиції

Олександр СОРОКІН,
голова правління Державного експортно-імпортного банку

Хотів би зазначити, що протягом останнього часу АУБ значно активізувала свою діяльність і у сфері вдосконалення законодавства, яке регулює банківську діяльність, і у сфері захисту інтересів комерційних банків (показовим тут є приклад боротьби АУБ за усунення монопольних дій ДСО на ринку озброєної охорони банківських установ). Помітно енергійнішою стала взаємодія АУБ з багатьох питань з Національним банком України, профільним комітетом Верховної Ради України.

На мою думку, до активізації дій АУБ "підштовхнула" діяльність у певному сенсі конкурента — Київського банківського союзу.

Вважаю, що ми частіше за все маємо спільні позиції з АУБ з принципових питань організації функціонування банківської системи. Хоча спільних проблем у комерційних банків незалежно від форми власності значно більше, ніж специфічних для державних банків.

Тетяна РУДНЕНКО,
начальник управління цінних паперів АУБ

Олексій КУЩ,
заступник начальника
управління цінних паперів АУБ

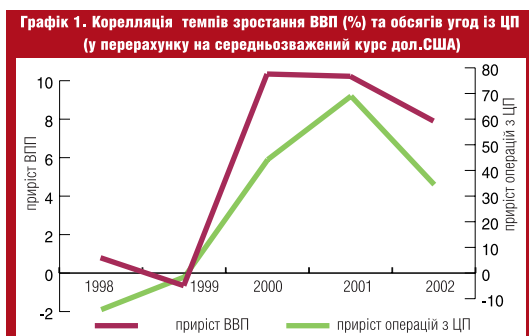

БАНКИ + фондовий ринок = розвиток економіки

Загальний стан фондового ринку

Вструктурі сегментів національного фондового ринку одне з провідних місць займає ринок корпоративних облігацій. Становлення фондового ринку тісно пов'язане з розвитком економічних відносин. На державному рівні приходить розуміння того, що стабільно зростаючий фондовий ринок — необхідна передумова для досягнення стабільності на макро- та мікрорівнях. Крім того, інструментарій фондового ринку — це найефективніший засіб забезпечення економіки необхідним обсягом інвестицій.

Сказане вище яскраво ілюструє графік 1:

Як доповнення до цього графіка можна додати, що середній обсяг угод у 1997-1999 роках коливався в діапазоні 4,03-4,27 млрд. дол. США. В цей же час спостерігалася постійна рецесія національної економіки, хоча й уповільненими темпами. Зниження реального обсягу ВВП у 1997-1999 роках свідчило про недостатнє забезпечення інвестиційними ресурсами реального сектора економіки. Зважаючи на постійне зростання фізичного та морального зносу основних фондів вітчизняних підприємств, інвестиційний фактор стає вирішальним серед інших базових чинників розвитку економіки.

У 2002 році підприємства використовували всі доступні механізми залучення коштів: банківське кредитування, комерційний кредит, облігаційні запозичення, векселі, залучення коштів у статутний фонд. Внаслідок існуючих адміністративно-правових перепон рівень використання векселів для залучення коштів був недостатнім (за даними НБУ, частка векселів в розрахунках підприємств складає приблизно 1%). Законодавчі обмеження стримували також розвиток корпоративних облігацій, обсяг яких, незважаючи на таке становище, продовжував збільшуватися.

Внаслідок цього наявних фінансових інструментів було недостатньо. У зв'язку з чим вітчизняна промисловість почала шукати нестандартних методів залучення коштів: протягом року розроблялися різноманітні

програми довгострокового кредитування за участі НБУ та комерційних банків, спостерігалися намагання виходу на зовнішні ринки капіталу (емісія еврооблігацій ЗАТ "Київстар").

Однак, незважаючи на зростання у 2002 році обсягу укладених угод з цінними паперами (в перерахунку на середньозважений курс долара США) до 20,29 млрд. дол. (48,9% від обсягу реального ВВП), потреби реального сектора у довгострокових фінансових ресурсах залишилися не задоволеними.

Особливо це стосується ресурсів, які необхідні підприємствам для реалізації інноваційних проектів та оновлення існуючого технічного парку. Кредитні можливості банків обмежуються існуючою строковістю пасивів (переважно короткострокових) та їх обсягом, який залежить від комплексу тісно пов'язаних чинників: валютної стабільності, соціального становища, інфляційних процесів, фінансової політики тощо. Очевидно, що пошуки джерел довгострокових фінансових ресурсів стануть найактуальнішою проблемою національної економіки на найближчі роки.

Співпраця НБУ та АУБ у справі розвитку операцій банку на фондовому ринку

Макроекономічний та монетарний вплив фондового ринку на фінансову систему та економіку в цілому спонукав Національний банк приділити його розвитку та регулюванню пильнішу увагу. Одночасно з цим банківська система почала активізувати свою діяльність за всіма головними напрямками операцій: активними, пасивними та комісійними.

На засіданні Ради АУБ 20 лютого ц.р. прийняте рішення: Асоціації українських банків звернутися з пропозицією до НБУ про активізацію роботи Національного банку з цінними паперами та векселями як інструментами регулювання грошової маси.

З метою активізації операцій банків на фондовому ринку НБУ та АУБ прийняли рішення створити тимчасові робочі групи з питань фондового ринку за наступними напрямками: вексельний обіг, облігації суб'єктів підприємницької діяльності, державні цінні папери, облігації зовнішньої державної позики, акції, інфраструктура фондового ринку, бухгалтерський облік операцій з цінними паперами. До робочих груп увійшли представники НБУ, Мінфіну, АУБ, Світового банку, банків та інших професійних учасників ринку. Координаторами проекту призначені радники Голови НБУ Андрій Тарасович Кияк та Андрій Іванович Жилінський.

Мета діяльності робочих груп — виявлення факторів, які заважають діяльності банків на фондовому ринку, та розробка заходів щодо їх подолання.

До складу тимчасової робочої групи НБУ та АУБ з питань облігацій суб'єктів підприємницької діяльності увійшли:

АУБ, координатор групи — Куц О.В., НБУ — Коваль Н.І., АК "Укросоцбанк" — Найман Е.Л., АКБ "Форум" — Бутов Г.Г., ВАТ "Держексімбанк" — Юр'єв А.М., АКБ "Аркада" — Воробйова Л.О., АБ "Укргазбанк" — Себешук С.О., "Банк НРБ-Україна" — Зугравий О., Світовий банк — Пригожина А., АППБ "Аваль" — Сеньків О.В., ПУМБ — Музичко А., КБ "Надра" — Дьякончук Р., "Держжощадбанк" — Бутько І.Б., ФК "Сократ" — Ройко М., АКІБ "УкрСиббанк" — Стеценко К.

Асоціація вдало координує діяльність робочих груп

Андрій ЖИЛІНСЬКИЙ,
радник Голови Національного банку України

Одне з головних завдань Національного банку України — підвищення стабільності банківської системи, яка забезпечує фінансову стійкість держави. Необхідна умова для досягнення цієї мети — диверсифікація ризиків банків. Сьогодні ризики банківської системи сконцентровані в кредитному секторі, що обумовлює високі кредитні ставки. Саме тому діяльність банків на фондовому ринку, як альтернативному сегменту ринку капіталу, набуває важливого значення. Серед інших інституційних учасників фондового ринку банківська система займає провідну роль. Зараз банки — найстабільніші та найпрозоріші фінансові установи, які складають основу фінансової системи України.

Тенденції розвитку фондового ринку спонукали Національний банк підтримати ініціативу Асоціації українських банків щодо вдосконалення умов діяльності банків на фондовому ринку. За рішенням Голови НБУ та Президента АУБ створені тимчасові робочі групи за окремими напрямками фондового ринку, завдання яких — виявлення негативних чинників, що заважають в діяльності банків на фондовому ринку, та розробка заходів щодо їх усунення. Асоціація координує діяльність робочих груп з питань корпоративних облігацій та вексельного обігу.

Викликає подив, у доброму значенні цього слова, націленість та ентузіазм, з яким Асоціація працює на користь фондовому ринку. Варто відмітити той професіоналізм, з яким АУБ підходить до вирішення існуючих проблем. Так, за результатами діяльності робочих груп, координованих АУБ, вже розроблені програма заходів щодо розвитку ринку корпоративних облігацій та проект програми щодо вдосконалення вексельного обігу в Україні.

В цілому, на мій погляд, Асоціація українських банків дуже вдало виконує свою місію щодо відстоювання інтересів банківської системи, в тому числі і у стосунках з Національним банком та іншими державними органами.

Від з'їзду до з'їзду

ІХ З'їзд АУБ (2000 рік)

ВИНОГРАДОВ М.П. Ю, Голова Правління ПУМБ:

"... відсутність на фондовому ринку зрозумілих правил проведення операцій з цінними паперами, а також не до кінця сформована інфраструктура самого ринку у даний час стримують розвиток ринку і не дозволяють сподіватися на збільшення активності іноземних інвесторів. На наш погляд, створення повноцінного Клирингового депозитарію, участь його у проведенні розрахунків на ринку цінних паперів в Україні створює реальні можливості для підвищення ліквідності цінних паперів тих підприємств, що здійснили емісію в бездокументарній формі..."

До тимчасової робочої групи НБУ та АУБ з питань вексельного обігу увійшли:

! АУБ, координатор групи — Рудненко Т.Б., НБУ — Вовкодав Л.П., Бедненко В.М., Шидловська Н.О., Романенко І.Ф., "Банк БІГ Енергія", — Недбайло О.С., КБ "Укргазпромбанк" — Мороз Ю.М., Банк Креді Ліоне Україна — Чемерис Є.С., АБ "Укргазбанк" — Крисевич С.О., АКБ "Київ" — Нізков О.І., АК "Укрсоцбанк" — Тиховська Н.М., АППБ "Аваль" — Шовкун Т.А., АКБ "УкрСиббанк" — Ведринський С.В., ПУМБ — Рудаков А.Г., КБ "Надра" — Зайчук С.В., Промінвестбанк — Залигіна І.М., ЗАТ "Донгорбанк" — Тарасенко І.М., АКБ "Інтербанк" — Качан О.М., адвокатська фірма "Паритет" — Єфімов О.М.

Корпоративні облигації

Пошук нових методів залучення капіталу призвів до появи на фондовому ринку нового інструменту — корпоративних облигацій, частка яких у структурі операцій раніше була мізерною (25,5 млн. грн. у 1999 році, або 0,15% від загальної обсягу угод з всіма видами ЦП).

За свідченням фахівців, 2002 рік став роком корпоративних облигацій. За підсумками цього року, загальний обсяг торгів корпоративними облигаціями склав понад 2,16 млрд. грн. (приблизно 2% від загальної обсягу угод з всіма видами ЦП).

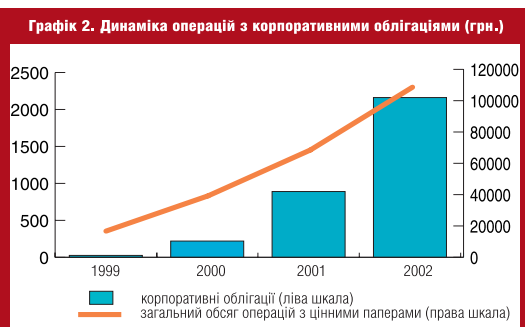
Динаміка операцій з корпоративними облигаціями наведена на графіку 2.

Станом на 01.10.2002 р. ДКЦПФР зареєструвала 172 випуски облигацій підприємств. На частку ПФТС, тобто організований ринок, припадає 37% (796 млн. грн.) від загальної обсягу торгів корпоративними облигаціями. Кількість емітентів, випуски облигацій яких пройшли лістинг в ПФТС у 2002 році, збільшилася з 4 до 25. В той же час (за даними НБУ) частка операцій з всіма цінними паперами на організованому ринку склала по відношенню до загальної обсягу угод на фондовому ринку менше 6% (6,3 млрд. грн. проти 108,1 млрд. грн.). Це підтверджує факт, що на сьогодні корпоративні облигації — найліквідніші та інформаційно найпрозоріші фінансові інструменти.

Експерти "Кредитпромбанку" загальну місткість українського ринку корпоративних облигацій у 2003 році оцінюють у 5 млрд. грн., а до 2010 року — у 5–7 млрд. дол. США.

Серед основних тенденцій розвитку національного ринку корпоративних облигацій у 2002 р. можна назвати:

! поступове збільшення середнього розміру випусків (приблизно 15 млн. грн.),

! збільшення середніх строків залучення (до 1,5–3 років);

! зменшення процентних ставок до 7–12%

! відмова від застосування фіксованої валютної доходності (що свідчить про підвищення довіри до гривневих фінансових інструментів);

! застосування оферти (дострокового викупу).

Аналіз технології випуску облигацій підприємств та банків дозволив виявити перелік проблемних питань, які заважають подальшому розвитку та розробити рекомендації для їх вирішення. На базі цього робоча група НБУ та АУБ розробила "Рекомендації щодо розвитку ринку корпоративних облигацій", які передані для подальшого використання в Національний банк.

Серед головних негативних чинників необхідно назвати існуючі в Законі України "Про цінні папери і фондову біржу" обмеження щодо випуску облигацій акціонерними товариствами (не більше 25% від розміру статутного фонду). Внаслідок цього більшість АТ фактично позбавлені можливості залучати великі обсяги облигаційних позичень, в той час як випуск невеликих обсягів облигацій, при існуючому рівні витрат, — нерентабельний.

Діючі обмеження негативно впливають на обсяг емісії облигацій банками, які є, здебільшого, АТ. Показник статутного капіталу має регулятивне значення лише на момент створення банку, в подальшому всі нормативні показники розраховуються відповідно до розміру капіталу банку. Статутний фонд, як відомо, — лише один з складових елементів банківського капіталу.

Зараз в Комітеті ВР з питань фінансів та банківської діяльності зареєстровано (№ 3431) законопроект, розроблений АУБ, щодо внесення змін до Закону України "Про цінні папери і фондову біржу" та до Цивільного кодексу України (нова редакція) в частині скасування обмежень з обсягу випуску облигацій акціонерними товариствами.

Під час створення робочою групою проекту Положення ДКЦПФР "Про випуск облигацій підприємств" пропозиції АУБ щодо заміни діючих обмежувальних норм на систему розкриття інформації та підвищення прозорості ринку, а також щодо застосування у якості забезпечення облигацій механізму банківського андеррайтингу, підтримані банками, учасниками робочої групи і знайшли відображення в проекті Положення, який має бути затверджений найближчим часом.

Інша суттєва проблема розвитку банківських операцій з корпоративними облигаціями — відсутність середньострокового рефінансування НБУ банків під заставу облигацій підприємств. Пропозиції АУБ щодо використання корпоративних облигацій під час проведення довгострокового рефінансування враховані НБУ у Тимчасовому положенні про порядок довгострокового рефінансування (підтримки ліквідності банків). Механізм використання корпоративних облигацій під час середньострокового рефінансування запропонований у підготовлених робочою групою Рекомендаціях.

Серед інших проблем необхідно вказати на високий рівень ставок резервування грошових коштів, залучених банками від емісії власних облигацій. У відповідності з пропозиціями робочої групи НБУ підготував проект Постанови, яка встановлює ставки резервування за випущеними облигаціями на рівні ставок резервування за депозитними сертифікатами (довгострокові облигації — 6, середньострокові — 0).

Один з перспективних напрямків подальшого розвитку — вихід українських емітентів на зовнішній ринок облигаційних позичень (єврооблигації). Зрозуміло, що у даному випадку мова може йти лише про ліквідні та інформаційно прозорі підприємства. Зважаючи на обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів, зовнішні ринки капіталу зможуть забезпечити необхідний рівень припливу інвестицій у реальний сектор економіки країни.

Наразі українські емітенти фактично позбавлені можливості випускати свої облигації на зовнішніх фінансових ринках. Вже існуючі випуски (ЗАТ "Київстар GSM") — це похідні цінні папери, випущені іноземними фінансовими установами на суму отриманої резидентами іноземної позики. Таким чином, мова йде про емісію іноземних цінних паперів. У випадку законодавчого та нормативного врегулювання процедури випуску зовнішніх облигацій підприємств українські емітенти отримають змогу випускати на зовнішніх ринках власні цінні папери, що значно полегшить участь у їх обігу національних інвесторів.

Вексельний обіг

Робота з вдосконалення законодавства, що регулює вексельний обіг, проводиться Асоціацією з 1998 року, коли при АУБ була створена Експертна Рада з питань вексельного обігу, участь у якій взяли провідні фахівці банків, що активно здійснювали операції з векселями: ПУМБ, Приватбанк, "Донміськбанк", Укргазпромбанк, "Вабанк", "Надра", "Фінанси і кредит". В активі Експертної Ради — участь у розробці Положення НБУ про операції банків з векселями, затверджене Постановою НБУ № 258 від 28.05.1999 року, а також проекту Закону України "Про обіг векселів в Україні".

Останніми роками обсяги операцій банків з векселями скоротилися, а у деяких банках розформовані спеціалізовані підрозділи з вексельних операцій. З метою вивчення основних тенденцій щодо операцій банків з векселями Асоціація українських банків провела моніторинг та опитування за період з 1999 по 2002 роки, в якому взяли участь 32 банки (члени Асоціації), що найактивніше здійснюють операції з векселями та формують загальну тенденцію розвитку банківського сегменту вексельного ринку. За класифікацією НБУ вони розподілилися так: 4 найбільших, 5 великих, 7 середніх та 16 малих банків. У відповідності з отриманими даними, обсяг операцій банків з векселями у 2000 році значно виріс (в 6,35 раза у порівнянні з 1999 роком), але у 2001 та 2002 роках постійно скорочувався (таблиця 1).

Серед негативних тенденцій треба відмітити зниження загального рівня рентабельності операцій банків з векселями, яка, збільшившись з 2,92% (1999 рік) до 3,05% (2000 рік), зменшилася до 1,58 % у 2002 році. Це пояснюється:

- 1 по-перше, зменшення кількості ліквідних та прибуткових інструментів на вексельному ринку;
- 1 по-друге, загальним падінням прибутковості українського ринку капіталу.

Серед головних операцій банків з векселями, які збільшують кредитний потенціал банківської системи та підвищують фінансові можливості економічної системи, можна назвати: врахування векселів (кредитна операція), купівлю векселів з подальшим продажем та авалування векселів (авальний кредит). В доходність вказаних операцій закладаються ставки кредитного ринку та можливі ризики.

Показники/рік	1999	2000	2001	2002
обсяг	5 862 774,42*	37 259 966,71	18 785 239,41	5 147 755,37
	3 580 068,79**	5 990 510,54	5 954 702,81	5 147 755,37
Темп зростання/ падіння (%)	X	535,53	-49,58	-72,60
		67,33	-0,60	-13,55
дохід	104 548,94	182 998,07	98 279,63	81 141,36
	104 548,94	182 998,07	98 279,63	81 141,36
Темп зростання/ падіння (%)	X	75,04	-46,29	-17,44
		75,04	-46,29	-17,44
Рентабельність (%)	—	—	—	—
	2,92	3,05	1,65	1,58

* у чисельнику — дані по операціях з врахуванням фінансових векселів;

** у знаменнику — без врахування фінансових векселів.

Комплекс питань навколо векселя

Іван ВЕДРИНСЬКИЙ,
начальник відділу
вексельного обігу
АКІБ "УкрСиббанк"

Група з вексельного обігу при Асоціації українських банків - важлива ланка в системі взаємодії інститутів влади, регуляторів ринку і безпосередньо комерційних банків як суб'єктів підприємницької діяльності.

Оскільки економіка епохи платіжної кризи з всіма властивими їй методами господарювання та організації взаєморозрахунків відходить в минуле, то група з вексельного обігу повинна виконати найважливіше завдання - не тільки зберегти вексель на ринку фінансових інструментів України, але і з огляду на дуже широкі можливості, закладені в цьому цінному папері, знайти місце векселю в тій системі господарських відносин, яка сьогодні тільки формується.

Скасування фіксованого номіналу на бланку векселя, робота з внесення змін у закон "Про вексельний обіг" - тільки перші кроки в цьому напрямку.

Завдання, визначені групі на нинішньому етапі, досить складні. Це, насамперед, робота з повернення на ринок фінансового векселя. Але вже не в ролі засобу розрахунків у схемах взаємних розрахунків, а як надійного об'єкта інвестування, дохідного цінного паперу. На порядку денному також внесення пропозицій, що стосуються змін у податковому законодавстві, які б виключали можливість неоднозначного тлумачення окремих його норм.

Надскладна задача - робота зі створення можливостей для повноцінного використання векселя в зовнішньоекономічній діяльності. Ї ще й окремий комплекс питань, пов'язаний з вдосконаленням законодавства в галузі позовно-претензійної роботи з векселями. А якщо говорити тільки про банківське законодавство, то це — внесення таких пропозицій в галузі нормативів ліквідності, створення резервів в активній і пасивній частині балансу, які б дозволили векселю зайняти гідне місце в операціях банків.

Проблема, однак, полягає в тому, що найчастіше виконання одного завдання неможливе без вирішення іншого. Комплекс питань взаємозалежний, і задача групи — ув'язувати всі питання разом.

НАШ КОМЕНТАР

Асоціацією українських банків проведена значна робота щодо удосконалення діючого законодавства з питань фондового ринку.

Розуміння значення фондового ринку для розвитку економіки в цілому та банківської системи зокрема, спонукали НБУ та АУБ активізувати діяльність щодо виявлення факторів, що заважають подальшому розвитку, та розробки заходів щодо їх подолання.

Київ повинен прислухатися до Женев

Ігор ТАРАСЕНКО,
провідний юристконсульт
ЗАТ "Донгорбанк"

Вексельне законодавство України не сприяє розвитку вексельного обігу. Серед основних чинників, стримуючих розвиток вексельного ринку, можна назвати: зavelикий обсяг законодавчої бази, що його регулює (більше 1 400 документів!); суперечність окремих норм законодавчих актів принципам Женевських вексельних конвенцій, а також неузгодженість законодавчих та нормативних актів між собою. Тому приведення національного вексельного законодавства у відповідність із Женевськими конвенціями та його гармонізація — дуже важливе для розвитку вексельного обігу в Україні.

З правової точки зору першочерговим є належна імплементація Женевських конвенцій до національного законодавства, оскільки, не зважаючи на закони про приєднання до них, досі текст Уніфікованого вексельного закону офіційно не опублікований ні державною мовою, ні мовою оригіналу. Це спричиняє виникнення численних проблем при судовому розгляді вексельних суперечок.

Ще одна важлива проблема — проблема правозастосування у сфері вексельного обігу. Практика знає чимало прикладів прийняття рішень, які суперечать принципам Женевських конвенцій, чи прийняття різними судами протилежних рішень за однаковими за суттю вексельними спорами.

Роботу з вдосконалення національного вексельного законодавства Асоціація українських банків розпочала ще у 1998 році — в Експертній Раді з питань вексельного обігу. А з організацією в АУБ Управління цінних паперів ця діяльність значно активізувалася. Такий факт вселяє надію на те, що наші спільні зусилля призведуть до розвитку вексельного обігу в Україні і розширення обсягу операцій банків з векселями.

Вексель — як багато в цьому слові...

Олександр РУДАКОВ,
начальник управління
корпоративного бізнесу ПУМБ

Значення векселя в господарському обігу України важко переоцінити. Його роль в економіці визначена наданими йому функціями. У міжнародній банківській практиці немає іншого фінансового інструмента, який мав би такий широкий асортимент функцій, яким володіє вексель. Це і цінний папір, і засіб розрахунку, і інструмент комерційного кредиту, і боргове зобов'язання.

Використання різних функцій векселя дозволяє підприємствам України вирішувати проблему обігових коштів, яких постійно бракує, погашення кредиторської і дебіторської заборгованості. Участь банків у вексельному обігу як фінансових інститутів, що забезпечують ліквідність векселів за рахунок надання гарантій їх погашення або організації їхнього вторинного обігу, дозволяє максимально розкрити потенційні можливості вексельного обігу, зробити його прозорим і доступним всім учасникам ринку.

Розвиток вексельного ринку України і підвищення його ліквідності дозволить знизити для сектора реальної економіки вартість залучення позикових ресурсів, а значить, досягти цілей, визначених Кабінетом Міністрів і Національним банком України.

Значний внесок у процес становлення цивілізованого вексельного ринку України становить взаємовигідна співпраця Асоціації українських банків, Національного банку України і комерційних банків. Попередній аналіз роботи Експертної ради з питань вексельного обігу при Асоціації дозволяє зробити висновок про наявність значної кількості питань, пов'язаних з недосконалістю законодавчої і нормативної бази, вирішення яких вимагає спільних зусиль НБУ, КМУ, АУБ, комерційних банків і представників промислових підприємств.

Розвиток вексельного обігу

За підсумками діяльності робочої групи НБУ та АУБ з вексельного обігу розроблений проект Програми розвитку вексельного обігу в Україні, яка містить більше 60 заходів та, зокрема, передбачає:

1 Належну імплементацію Женевських вексельних конвенцій у національне законодавство.

Відсутність офіційного перекладу вексельних Женевських конвенцій, опублікованих належним чином, призводить до численних помилок при судовому розгляді вексельних суперечок. Крім того, неофіційний переклад, який використовується в судах, містить суттєві помилки, які негативно впливають на правозастосування конвенцій.

Про необхідність термінового розв'язання зазначеної проблеми АУБ повідомила у своєму листі Президента України. У відповіді Адміністрації Президента України підтримано позицію Асоціації та повідомлено, що Міністерству закордонних справ України доручено здійснити опублікування офіційного перекладу вексельних Женевських конвенцій.

1 Приведення національного законодавства у відповідність із Женевськими конвенціями та його гармонізацію.

Законодавчі та нормативні акти, що регулюють вексельний обіг в Україні, містять дуже багато норм, що суперечать Женевським конвенціям та одна одній. Це породжує численні помилки при розгляді вексельних суперечок у судах.

1 Вдосконалення Закону України "Про обіг векселів в Україні": вдосконалення умов видачі векселів та стягнення за ними; поновлення обігу фінансових векселів та інше.

Законопроект щодо внесення змін до Закону України "Про обіг векселів в Україні" підготований АУБ і обговорений на засіданні тимчасової робочої групи НБУ та АУБ.

1 Приведення законодавчих актів, що регулюють вексельний обіг, у відповідність із Законом України "Про обіг векселів в Україні".

Це сприятиме розвитку вексельного обігу та зменшенню кількості вексельних суперечок.

1 Вдосконалення методик резервування НБУ за врахованими векселями та іншими операціями з векселями як цінними паперами.

Вдосконалення методики оцінки векселів у процесі створення резервів під кредитні ризики при врахуванні векселів та інші активні операції з векселями дозволить банкам мінімізувати ризики, оптимізувати розмір резервів та уникнути конфліктів з перевіряючими та контролюючими органами.

1 Вдосконалення процедур здійснення операцій банків з векселями, вдосконалення нормативних актів НБУ, що їх регулюють.

Дозволить поліпшити роботу банків з векселями та збільшити доходи від операцій з ними.

1 Усунення перешкод, що заважають вексельному обігу з боку інших регулюючих органів.

Значні перешкоди у розвитку вексельного обігу створюють нормативні акти інших органів, що регулюють вексельний обіг в Україні: КМУ, ДПАУ, ДКЦПФР та ін. Хоча вплив на банківську діяльність таких актів опосередкований (оскільки банки обслуговують вторинний ринок векселів), але він скорочує обсяги векселів, що видаються в Україні, тим самим зменшуються обсяги операцій банків з векселями та доходів від них.

На звернення АУБ до НБУ, КМУ та ДКЦПФР виключений п.5 Рішення ДКЦПФР № 338 від 22 листопада 2001 р. щодо фіксованих номіналів у бланках векселів.

1 Узагальнення практики судових розглядів вексельних суперечок та звернення до Верховного господарського суду України з проханням проведення роз'яснювальної роботи з судами з питань вексельного обігу.

Стан практики правозастосування у вексельному обігу дуже незадовільний. Суди іноді ухвалюють безпідставні рішення з окремих питань вексельного права, трапляються протилежні рішення різних судів за однаковими справами. Серед таких непоодинокі випадки визнання векселів недійсними на підставі відсутності товарності векселів, що суперечить Женевським конвенціям та Закону України "Про обіг векселів в Україні".

Очевидна необхідність проведення окремої роботи з приведення судової практики до норм Женевських вексельних конвенцій. І вдосконалення оподаткування операцій з вексями. Розрізнення у податковому законодавстві функцій векселя як боргового цінного паперу та платіжного інструменту.

Одне з найактуальніших — питання оподаткування операцій з вексями. Принципи, покладені за основу оподаткування, не розрізняють функцій векселя як боргового цінного паперу та платіжного інструменту, а також не розрізняють кредитні та торгівельні операції з вексями. Результат — визнання векселя тільки цінним папером у всіх операціях, зокрема у розрахункових, що призводить до виникнення ПДВ та економічної недоцільності використання векселів суб'єктами господарювання. При цьому рівень дебіторсько-кредиторської заборгованості на цей час перевищує ВВП. І Організація заходів з покращення обізнаності учасників вексельного обігу у вексельному праві.

Практика показує, що здебільшого проблема полягає у недостатньому рівні обізнаності учасників вексельного обігу у вексельному праві. Тому проведення заходів з його покращення вважаємо дуже важливим.

Співпраця АУБ і ДКЦПФР

Щодо вдосконалення умов діяльності банків на фондовому ринку АУБ активно співпрацює з ДКЦПФР, є постійним членом Консультативно-експертної ради (КЕР) при ДКЦПФР і бере участь в обговоренні та доопрацюванні наступних проектів законів та нормативних актів:

І "Про цінні папери і фондовий ринок".

АУБ бере активну участь у робочій групі ДКЦПФР з доопрацювання проекту Закону України "Про цінні папери і фондовий ринок".

Наприкінці січня 2003 року, на запит ДКЦПФР, АУБ організувала проведення круглого столу з обговорення проекту Закону України "Про цінні папери і фондовий ринок" з метою визначення ролі банків на фондовому ринку. В засіданні взяли участь представники НБУ, ДКЦПФР, АУБ, банків, наукових закладів. Обговорена майбутня модель національного фондового ринку, роль банківської системи як інституційного учасника фондового ринку та структура базового Закону України "Про цінні папери і фондовий ринок". За результатами круглого столу, концепція і структура проекту закону обговорені у спільних робочих групах НБУ та АУБ з питань фондового ринку, а також доведені до банків та схвалені банками, оскільки зауважень немає.

АУБ надала ДКЦПФР пропозиції щодо структури закону, моделі та концепції діяльності національного фондового ринку, ролі банків як інституційних учасників ринку цінних паперів. Робоча група доручила АУБ спільно з НБУ підготувати розділи закону щодо векселів та депозитних сертифікатів.

І "Про акціонерні товариства".

І "Про похідні цінні папери".

І Положення про випуск облігацій підприємств.

Під час роботи над Положенням в робочій групі всі пропозиції АУБ враховані.

І Положення про депозитарну діяльність.

І Положення про реєстраторську діяльність.

І Положення про розрахунково-клірингову діяльність.

І Концептуальні засади надання адміністративних даних професійними учасниками ринку (засади передбачають скорочення та спрощення існуючої системи звітності).

І Інші. ■

Спочатку повинні запрацювати внутрішні ринки

Інтерв'ю з президентом ПФТС
Іриною ЗАРЕЮ

— Про що, Ірино Олександрівно, свідчить збільшення частки банків як серед членів ПФТС, так і серед активних операторів фондового ринку України?

— Сьогодні на світовому фінансовому ринку спостерігається збільшення доходів банків від операцій на фондовому ринку і, відповідно, вкладень банків у цінні папери.

— А з якими фінансовими інструментами воліють працювати банки на організованому ринку цінних паперів України?

— Якщо говорити про роботу з акціями, то, безумовно, активніші оператори в цьому сегменті ринку — інвестиційні компанії, а не банки.

Можна говорити про активну роботу банків з корпоративними облігаціями. І те, що ринок корпоративних облігацій багаторазово виріс за останній рік — це багато в чому їхня заслуга. Справа в тому, що банки тут виступають в трьох іпостасях: як емітенти, коли випускають свої облігації; як андеррайтери або лід-менеджери, коли організовують випуски, насамперед, для своїх клієнтів; як інвестори, покупці облігацій, оскільки банкам останнім часом бракує інструментів для активних операцій.

І, природно, банки є учасниками ринку державних облігацій. Але цей ринок ми ніяк не можемо назвати активним.

Разом з тим, на сьогодні частка вкладень у цінні папери в сукупних активах банківської системи України невелика (всього 6% або 2,5 млрд. грн.), в тому числі і у порівнянні з сусідніми країнами. Основна причина: лінійка банківських продуктів — коротка.

В Україні повинні почати працювати внутрішні ринки єврооблігацій (державних і корпоративних), іпотечних паперів (пайових і боргових), складських розписок, ф'ючерсних і своп-контрактів. А комерційним банкам, інвестиційним компаніям, брокерським фірмам потрібно стати активними учасниками цих ринків.

— Торік ПФТС і АУБ підписали угоду про співпрацю. Що вже зроблено в рамках її реалізації? Що заплановано зробити?

— З того, що спільно вже зроблено з моменту підписання угоди, я б відзначила спільну роботу в Консультативно-експертній Раді при ДКЦПФР над багатьма нормативними документами і, насамперед, над Положенням про порядок випуску облігацій підприємств, а також в Робочій групі — над законопроектом "Про цінні папери і фондовий ринок".

З того, що ми спільно найближчим часом маємо зробити, варто відзначити необхідність просування законопроекту "Про цінні папери і фондовий ринок", який врегулює питання випуску корпоративних облігацій підприємствами України, і повинен надати нові можливості операторам ринку цінних паперів та багато чого іншого.

Також, хотілося б, щоб Національний банк скоріше відреагував на пропозиції щодо розширення рефінансування під надійні фінансові інструменти, насамперед, облігації та щодо нормалізації валютного законодавства. Останні стосуються як лібералізації доступу банків до роботи з цінними паперами, номінованими в іноземній валюті, так і неадекватних вимог по одержанню генеральних валютних ліцензій, які "б'ють", насамперед, по інвестиційних компаніях, по їх роботі з нерезидентами. А це, до речі, якраз і відлякує нерезидентів від українського ринку.

Іван ПЛЮЦ,
народний депутат України

Асоціація стала інтеграційним центром

Доля розпорядилася так, що я перебуваю в самій гущій суспільно-політичного життя новітньої України. Інформація, якою я володію, дозволяє мені стверджувати, що все, чим сьогодні займається Асоціація українських банків, має велике значення для становлення та розвитку ринку фінансових послуг нашої держави.

Сьогодні, коли на ринку фінансових послуг діє півтори сотні банків, Асоціація виконує роль своєрідного інтеграційного центру, узгоджувача багатовекторних процесів, що відбуваються нині у фінансовій сфері. АУБ перетворилася в структуру, яка сприяє виробленню найоптимальніших, часом компромісних, але конструктивних рішень.

Сьогодні важко оцінити той діалог українських банків під егідою Національного банку, який постійно триває в рамках Асоціації. На мою думку, така робота корисна і дуже необхідна.

Я знаю Асоціацію українських банків через її керівника — Олександра Сугоняко, який був народним депутатом України першого скликання.

Сьогодні дехто ставить питання так: а якби Асоціацію очолив професійний банкір? Таке і справді могло бути. Але, даруйте, ще невідомо, щоб з того вийшло. Сьогодні маємо нейтральну фігуру. Асоціація, очолювана Олександром Сугоняко, дозволяє банкірам постійно вести предметний діалог з державою, її органами, від якого виграють всі. За великим рахунком, Сугоняко зі своєю командою є тим каталізатором, який не заглушує його державницьку тональність, не допускає до некерованої "ядерної реакції", а, навпаки, всіляко сприяє виробленню конструктиву.

Я цікавився у багатьох банківців, як вони оцінюють роботу Асоціації. Як з'ясувалося, більшість з них думають так, як і я.

Щодо законодавчого підняття статусу Асоціації українських банків. Постанова такого питання цілком резонна. Але ухвалу про це, і, відповідно, проект закону, повинна прийняти фахова рада. Що ж стосується Верховної Ради, то у стінах парламенту не бракує маститих банкірів, які забезпечили б необхідну підтримку.

Асоціація розуміє значення освіти

Михайло САВЛУК,
директор Української
фінансово-банківської школи,
доктор економічних наук, професор

Хоч я і не представляю безпосередньо систему комерційних банків, але за своєю науковою та педагогічною роботою тісно пов'язаний з банківською діяльністю взагалі та діяльністю Асоціації українських банків зокрема. Це дає мені достатні підстави, щоб висловитися з приводу оцінки діяльності АУБ.

У мене немає жодного сумніву в тому, що діяльність АУБ у звітному періоді була досить плідною і заслуговує високої позитивної оцінки.

Особливо відчутною вона була у сфері розробки та вдосконалення законодавчої та нормативної бази банківської діяльності.

Особливо хочу підкреслити великі зусилля АУБ щодо захисту інтересів комерційних банків та їх клієнтів від не завжди вмотивованого втручання в їхню діяльність певних державних структур. Досі добре пам'ятаю з якою наполегливістю і мужністю керівники АУБ (президент Сугоняко О.А., віце-президент Паламарчук А.Б.) організували і провели в листопаді 2000 р. масову науково-практичну конференцію "Економічні, правові, соціально-психологічні та інші проблеми, пов'язані з фактами блокування діяльності комерційного банку (наприкладі банку "Слов'янський)". За підсумками конференції видані матеріали, які стали наглядним свідченням того, з якими великими труднощами формується банківська система України.

Мені приємно відмітити значну роботу АУБ щодо наукового осмислення трансформаційних процесів, які відбуваються в монетарній та банківській сферах. Керівництво АУБ було ініціатором та організатором декількох науково-практичних конференцій та круглих столів з актуальних проблем банківської діяльності. Активна участь у них банкірів-практиків, відомих державних діячів, народних депутатів, безумовно, сприяла швидкому формуванню банківського сектору економіки.

На майбутнє хочу побажати АУБ більше уваги приділяти таким ключовим питанням як вдоскона-

лення інфраструктури банківської системи (формування банківських рейтингів, створення єдиного банку боржників комерційних банків, єдиного банку заставного майна, єдиного друкованого органу банківської системи тощо). АУБ уже дозріла, щоб активніше виходити за межі інтересів комерційних банків і дієво впливати на загальноекономічні процеси та явища, від яких залежить ситуація в самих банках. Маю на увазі, перш за все, вплив АУБ на розвиток вексельного обігу, іпотеки, інвестиційних процесів,

фінансового ринку в цілому, оподаткування господарюючих суб'єктів тощо.

АУБ завжди сприяла Українській фінансово-банківській школі в питаннях підготовки фахівців банківської справи. Перш за все, хочу відзначити, що АУБ - один із співзасновників нашої школи. Ще в далекому 1993 р. пан Олександр Сугоняко доводив представникам ЄС, що Україні потрібний спеціалізований навчальний заклад для перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівників банків та інших фінансових структур відповідно до ринкових умов їх функціонування. Поряд з іншими зусиллями це теж сприяло наданню Україні технічної допомоги за програмою TASIC для створення нашої школи. В подальшому АУБ стала співзасновником школи, постійно надає нам допомогу в завоюванні достойного місця на ринку освітніх послуг, в зміцненні наших зв'язків з банками. Наші навчальні заходи тривалий час доводилися до банків через інформаційну систему АУБ та НБУ. Школа постійно одержує від АУБ актуальну статистичну та нормативну інформацію з банківської діяльності. Олександр Сугоняко зустрічається з студентами школи, декілька років очолював Державну екзаменаційну комісію з магістерської програми "Банківський менеджмент".

Хочу побажати АУБ більше уваги приділити на своєму сайті банківській освіті, виділити для неї відповідну сторінку, на якій займе належне місце і наша школа.

Звісна річ, кожен керівник, приймаючи рішення про укладання договору чи внесення в нього змін, повинен володіти необхідними правовими знаннями, зокрема, орієнтуватися в нормативно-правових актах, які регулюють діяльність контрагента, ознайомитися з його специфічними рисами — правовим статусом, організаційною структурою, поведінкою на ринку тощо.

З року в рік комерційні банки України укладають з підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України (далі — ДСО) договори про надання охоронних послуг. Спробуємо розібратися: що це за контрагент — ДСО.

Правовий статус, повноваження та функції ДСО закріплені у "Положенні про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ", затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.93 р. № 615 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.01 р. № 1053) (далі — Положення).

Аналіз змісту Положення свідчить, що його окремі правові норми не відповідають чинному законодавству України, зокрема, Конституції України та Закону України "Про міліцію".

Так, згідно з Положенням, ДСО провадить свою діяльність на засадах госпрозрахунку за рахунок коштів, одержаних її підрозділами охорони, підприємствами та установами за організацію і надання послуг з охорони та безпеки за договорами, та інших надходжень, передбачених законодавством. Фінансово-господарська діяльність підрозділів охорони ДСО провадиться згідно із Законом України "Про підприємства в Україні", що свідчить — ДСО є суб'єктом підприємницької діяльності.

Існування при Міністерстві внутрішніх справ України суб'єкта підприємницької діяльності, багато працівників якого є співробітниками міліції, не відповідає вимогам статті 18 Закону України "Про міліцію", оскільки ця стаття прямо забороняє працівникам МВС займатися будь-якими видами такої діяльності. При цьому слід окремо зауважити, що дія статті 18 згаданого закону поширюється на начальницький і рядовий склад органів внутрішніх справ згідно зі статтею 4 Постанови

Верховної Ради України від 22.04.93 р. № 3135-12 "Про спеціальні звання, формений одяг та знаки розрізнення в органах внутрішніх справ України".

Підприємницька діяльність, тобто самостійна, ініціативна, систематична діяльність на власний ризик, пов'язана з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг з метою отримання прибутку, якою систематично займається начальницького складу і рядовий склад органів внутрішніх справ, що працює у ДСО, призводить до спроб збільшення вартості охоронних послуг, в тому числі на підставі актів Президента України.

Так, посилаючись на Указ Президента України від 4 жовтня 1996 р. № 926 "Про умови грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу і оплати праці працівників органів внутрішніх справ" (в редакції Указу Президента України від 31.08.01 р. № 771/2002), який передбачав виплату надбавок тільки тим особам зі складу МВС України, які утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України (далі — Указ Президента), ряд підрозділів ДСО, що мали договірні сто-

сунки з комерційними банками, безпідставно запропонували останнім збільшити вартість охоронних послуг, попередивши, що відмова від виконання їхніх пропозиції призведе до односторонньої відмови від виконання договірних зобов'язань, тобто зняття охорони з установ банків. В деяких регіонах України підрозділи Позивача в порушення умов чинних договорів в односторонньому порядку знімали охорону банківських установ, що тільки дивом не призвело до негативних наслідків.

Не виключена вірогідність того, що і у зв'язку з набранням чинності Указу Президента України від 05.05.03 № 389/2003 "Про надбавки військовослужбовцям Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України та Управління державної охорони за безперервну службу" (далі — Указ Президента), підрозділи ДСО знову почнуть пропонувати комерційним банкам збільшити вартість охоронних послуг, залишатимуть банківські установи без охорони, тобто знову в односторонньому порядку порушуватимуть умови чинних договорів, укладених з банками.

Олександр ГРИГОРОВИЧ,
начальник юридичного
управління АУБ

Декілька слів про правові аспекти відносин банків з ДСО

Слід зауважити, що посилення ДСО і на згаданий Указ Президента — безпідставне, оскільки пункт 1 цього нормативно-правового акту передбачає право перших керівників Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України та Управління державної охорони встановлювати військовослужбовцям відповідних міністерств та управлінь, які мають високі результати в службовій діяльності, щомісячні надбавки за безперервну військову службу залежно від стажу служби (пункт 1).

Указ Президента також передбачає виплату надбавок тільки тим військовослужбовцям, які утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України (пункт 2 Указу Президента).

Таким чином, Указ Президента пов'язує виплату щомісячних надбавок не тільки з відношенням військовослужбовців до відповідних міністерств та управлінь, а й зі стажем безперервної служби військовослужбовців, високими результатами у службовій діяльності та цільовими коштами, передбаченими у Державному бюджеті України.

Частина 2 статті 2 Закону України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР "Про оплату праці" (далі — Закон про оплату праці) визначає надбавку, як додаткову заробітну плату, яка є винагородою за працю понад встановлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці.

Оскільки згідно зі статтею 4 Закону про оплату праці джерелом коштів для виплати зарплати працівникам господарських підприємств є частина доходу та інші кошти, одержані внаслідок їх господарської діяльності, на думку автора, ДСО не має права, як для виплати надбавок, так і для збільшення вартості охоронних послуг на підставі згаданого Указу Президента України.

Відповідно до статті 3 Закону Договору про надання

Правильне застосування банком норм чинного законодавства, навіть за умови практичної відсутності в договорах про надання підрозділами ДСО охоронних послуг умов про відповідальність останніх, дозволить забезпечити належне виконання ДСО зобов'язань з охорони банківських установ.

підрозділами ДСО охоронних послуг — це цивільно-правові угоди (договори підряду). Порядок їх укладання та виконання встановлений кількома статтями чинного Цивільного кодексу України (далі — ЦК України; Кодекс), зокрема статтями глави 28 Кодексу. Разом з тим правовідношення банків та ДСО за договорами про надання охоронних послуг регулюються також й іншими правовими нормами ЦК України.

Так, зі змісту статей 161 та 162 ЦК України випливає, що зобов'язання за договорами повинні виконуватися належним чином і в установленний строк, а одностороння відмова від виконання зобов'язання і зміна умов договору не допускаються за винятком випадків, передбачених законом. Чинне законодавство не передбачає право підрозділів ДСО в односторонньому порядку відмовлятися від надання послуг охорони або змінювати умови угоди. За таких обставин ДСО позбавлені права в односторонньому порядку відмовлятися від належного виконання договірних зобов'язань під загрозою настання для них негативних наслідків, передбачених чинним законодавством. Зокрема статтею 203 ЦК України передбачено, що в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання боржником (у випадку порушення ДСО умов договору він за законодавством визнається боржником, а банк — кредитором) він зобов'язаний відшкодувати кредиторам завдані цим збитки. Під збитками частина 2 статті 203 ЦК України розуміє витрати, зроблені кредитором, втрату або пошкодження його майна, а також не одержані кредитором доходи, які він одержав би, якби зобов'язання було виконане боржником.

Разом з тим слід зауважити, що за цивільним законодавством відповідальність боржника настає тільки за наявності таких умов: протиправної поведінки (дії або бездіяльності) боржника; настання негативного результату від такої поведінки (шкоди); причинного зв'язку між протиправною поведінкою боржника і заподіянням шкоди; вини боржника.

За загальним правилом, якщо при наявності чинного договору ДСО в односторонньому порядку відмовиться від виконання договірних зобов'язань, наприклад, залишить банківську установу без охорони, банк, маючи доказ такої протиправної поведінки, вправі залучити до охорони іншу структуру з наступним відшкодуванням витрачених коштів за рахунок ДСО. Зрозуміло, що таке відшкодування можливе тільки за умови наявності зазначених вище умов та документів, зі змісту яких можна встановити суму збитків, фактично понесених банком.

Правильне застосування банком норм чинного законодавства, навіть за умови практичної відсутності в договорах про надання підрозділами ДСО охоронних послуг умов про відповідальність останніх, дозволить забезпечити належне виконання ДСО зобов'язань з охорони банківських установ. ■

Олександр ГРИГОРОВИЧ

Перспективне законодавство з організації перевезення

валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України

**Питання
врегулювання
здійснення
банками операцій
з перевезення
валютних
цінностей та
інкасації коштів
дуже важливе для
банківської
системи України
вже
протягом
декількох років.**

Тому Національний банк України спільно з Асоціацією українських банків та комерційними банками у 2002 році розпочав роботу по розробці нової редакції Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України (далі — Інструкція).

Метою цієї роботи є запровадження нового порядку та підходів в організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України, забезпечення їх надійного захисту.

Слід позитивно відзначити роботу, яка була проведена Національним банком України на початковому етапі цього процесу.

Із задоволенням зазначаємо, що на сьогодні робота над проектом Інструкції практично завершена.

У попередньо узгодженій між Національним банком України та Асоціацією українських банків редакції проекту Інструкції враховано значну частину пропозицій комерційних банків та Асоціації.

В ході обговорення проблемних питань вдалося досягти остаточного погодження щодо:

- ! можливості альтернативного використання спеціалізованого або броньованого автотранспорту при здійсненні перевезень та інкасації цінностей на розсуд та під відповідальність керівника банку;
- ! визнання водія оперативного автомобілю членом бригади інкаса-

торів та закріплення за ним разом з іншими членами бригади повної матеріальної відповідальності за схоронність прийнятих і запакованих валютних цінностей і коштів;

І зняття обмеження щодо доставки підкріплень з територіальних управлінь Національного банку (вивозу надлишків готівки) власними силами банку тільки в обсягах, визначених територіальним управлінням НБУ;

І самостійного визначення банком порядку підкріплення та інкасації банкоматів на підставі розроблених внутрішніх документів (положень, інструкцій);

І можливості банків здійснювати пересилання валюти чи інших цінностей через службу спецв'язку Державного комітету України чи інших суб'єктів господарювання, які мають відповідну ліцензію;

І права банків самостійно визначати порядок зберігання сумок з валютними цінностями під відповідальність інкасаторів, подальшу їх передачу для доставки за призначенням або здачі в операційну (вечірню) касу банку;

І інших проблемних питань, які піднімалися комерційними банками під час роботи над проектом Інструкції.

З переліку проблемних питань, щодо яких Асоціація українських банків вдалось відстояти позицію комерційних банків, особливо слід виділити питання про використання банками при здійсненні перевезень та інкасації цінностей виключно броньованих автомобілів, якщо загальна сума цінностей, що перевозяться, перевищує в еквіваленті 10 тис. євро.

Національний банк України наполягав на тому, що підрозділи перевезення валютних цінностей та інкасації коштів повинні використовувати власний броньований спеціалізований автомобільний транспорт, якщо загальна сума цінностей, що перевозяться, перевищує в еквіваленті 10 тис. євро. У разі перевезення цінностей в еквіваленті менше, ніж 10 тис. євро, може використовуватись оперативний автотранспорт.

Позиція комерційних банків та Асоціації базувалась на тому, що за умов перевезення незначних сум, цінностей, а також при перевезенні цінностей у сільській місцевості, де часом немає якісних шляхів, обов'язкове використання броньованого автомобіля недоцільне, а обов'язкове їх використання для здійснення інкасації призведе до збільшення собівартості інкасаційних послуг і, як наслідок, збільшення тарифів на ці послуги.

При підкріпленні банками розгалуженої мережі власних установ, загальна сума, з якою виїжджає оперативний автомобіль, може бути більшою, ніж 10 тис. Євро, однак вона буде постійно зменшуватись після заїзду у кожен з підзвітних установ.

Враховуючи зазначене, експертами Асоціації було запропоновано, що ступінь захисту транспортних засобів у кожному випадку здійснення перевезень цінностей обирається керівником установи банку в залежності від умов, в яких здійснюються перевезення коштів. Крім того, як свідчить статистика, більшість нападів на інкасаторів здійснюються у той час, коли вони знаходяться поза автомобілем.

Слід зазначити, що з самого початку роботи над проектом Інструкції Асоціація українських банків відстоювала наступні основні принципи, на яких повинно базуватись нормативно-правове регулювання операцій банків з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів:

І комерційні банки самостійно визначають порядок та процедури організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів, виходячи з власних можливостей та поставлених цілей;

І керівник банку відповідає за організацію безпеки співробітників служби інкасації при перевезенні коштів та схоронність коштів та цінностей;

І Національний банк України здійснює загальну регламентацію порядку організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України, а також нагляд за здійсненнями банками цих операцій.

За час роботи над проектом Інструкції було розроблено та розглянуто декілька її варіантів, виходячи з відповідного досвіду України, практики та процедур здійснення операцій з перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в інших країнах (Росії, Молдові, Білорусі, країнах ЄС).

Асоціація українських банків сподівається, що нова Інструкція з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України сприятиме надійному збереженню матеріальних цінностей, подальшому розвитку цих операцій в Україні. ■

Нас влаштує саме цей варіант Інструкції

Віктор ТАРАСОВ,
начальник управління
по роботі з
готівковими коштами
АКБ "ТАС-Комерцбанк"

Сьогодні АУБ тісно співпрацює з фахівцями НБУ та комерційних банків у напрямку створення належної законодавчої бази з урахуванням сучасних технологій, потреб і можливостей банківських установ України.

Так, вже досить тривалий час ведеться копітка робота по опрацюванню проекту Інструкції з перевезення валютних цінностей та інкасації грошових коштів, автором якого є Національний банк України. Довгий термін опрацювання вказаного проекту обумовлено, у першу чергу, тим, що діюча інструкція "З організації емісійно-касової роботи в установах банків України", тільки частково регламентує роботу з інкасації і перевезення цінностей для відповідних підрозділів. Комерційні банки у силу своїх потреб і можливостей працюють у цьому напрямку не маючи якихось єдиних правил, використовуючи при цьому різну супровідну та іншу документацію. Тому НБУ, АУБ та комерційні банки доклали чимало спільних зусиль та часу, щоб об'єднати побажання всіх зацікавлених сторін та вивести "Соломонове рішення".

Над опрацюванням нового документу працювала спеціальна робоча група, до якої входили представники автора проекту, АУБ та фахівці комерційних банків. Не приховуватиму, але ряд зауважень та пропозицій до проекту, наданих комерційними банками та АУБ, довелося відстоювати у декількох читаннях.

Асоціація, безумовно, бере дуже активну участь у розробці нової інструкції. Нещодавно ми затвердили останній її варіант. Представники Національного банку, комерційних банків та АУБ (Паламарчук, Волков) досить плідно попрацювали на останньому засіданні робочої групи. Майже всі наші зауваження та пропозиції сприйняті з професійним розумінням. Однак хотілося б все-таки ознайомитися з остаточною редакцією інструкції, яку потім затвердить Правління НБУ. Заступникові Голови Національного банку Кротюку В.Л., наскільки мені відомо, Асоціація спрямувала листа з проханням погодити остаточний варіант документа. Вважаю, що саме цей варіант інструкції, запропонований нами і представниками Асоціації, цілком задовольнить всіх учасників цього ринку.

БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ – перспективи створення

Антоніна
ПАЛАМАРЧУК,
Віце-президент АУБ

Для того, щоб з'ясувати, які перспективи створення Бюро кредитних історій в Україні ми звернулися до Віце-президента Асоціації українських банків п.Паламарчук Антоніни Борисівни, яка очолює групу розробників проекту Закону України "Про організацію формування та обігу кредитних історій".

В Україні відслідковується тенденція підвищення попиту населення, суб'єктів малого бізнесу на кредити.

Нарощуються обсяги кредитування та масштаби отримання іпотечних та споживчих кредитів, кредитних платіжних карток.

Все розгалуженішою стає система торгових закладів, які продають товари в кредит.

Разом з тим, подальше нарощування обсягів кредитування потребує створення механізмів здешевлення кредитів, спрощення процедур їх оформлення та зниження ризиків неповернення заборгованості.

В багатьох країнах світу розвиток кредитного та товарного ринків стимулював виникнення спеціалізованих структур, так званих Бюро кредитних історій, основне завдання яких є акумулювання та надання інформації щодо виконання позичальниками своїх фінансових зобов'язань та розрахунок рейтингу кредитних ризиків.

– Антоніно Борисівно, чи є в Україні необхідність створення такої структури, як Бюро кредитних історій?

Світовий досвід свідчить, що неможливо побудувати цивілізований кредитний ринок без ефективної системи обміну інформацією щодо добросовісності виконання учасниками цього ринку (позичальниками) своїх фінансових зобов'язань.

За даними досліджень, обмін кредитною інформацією стимулює зростання банківських кредитів по відношенню до ВВП приблизно на 20%.

Національний банк створив інформаційну систему, так звану "Картотеку ненадійних позичальників", але вона має обмежений обсяг інформації щодо недобросовісних позичальників.

Нарощування обсягів кредитування населення поставило перед банками питання щодо відсутності механізмів збору та пошуку повної і достовірної інформації про потенційного позичальника. На Раді АУБ в минулому році було прийнято рішення почати роботу по створенню Бюро кредитних історій в Україні.

– Як просувається ця робота і чи підтримує її Національний банк України?

Національний банк завжди підтримував ідею створення Бюро кредитних історій в Україні і робота над розробкою Закону розпочата саме завдяки НБУ. У рамках спільної із Світовим банком програми реформування фінансового сектору в Україні Національним банком в лютому цього року був проведений тендер для розробки проекту закону про Бюро кредитних історій. Тендер виграв "Центр "Економіка і право", який працює при Асоціації українських банків. Створена потужна робоча група. Я очолюю цю роботу. Ми співпрацюємо з Центром комерційного права, USAID, Світовим банком.

Було вивчено міжнародний досвід роботи Бюро кредитних історій. Члени робочої групи взяли участь в декількох міжнародних конференціях в Одесі, Москві, Алма-Аті, пов'язаних з регулюванням діяльності і роботою Бюро кредитних історій.

Проект Закону вже розроблений і переданий до Національного банку України. Після отримання зауважень НБУ буде проведено його обговорення з комерційними банками.

– Антоніно Борисівно, в якому вигляді Ви бачите створення Бюро кредитних історій в Україні?

Тенденція розвитку Бюро кредитних історій у світі свідчить про те, що найефективніше працюють приватні Бюро кредитних історій.

В проєкті Закону передбачено створення Бюро кредитних історій у формі акціонерного товариства. Асоціація українських банків планує взяти участь у створенні бюро. Досить цікавим для нас є досвід Польщі, де бюро кредитної інформації створено банками за участі Асоціації польських банків. І дуже важливою при створенні Кредитного бюро є підтримка його Національним банком.

– Яким чином забезпечується зацікавленість кредитних організацій в роботі з Бюро кредитних історій?

У проєкті Закону закладається стимулюючий принцип для зацікавленості кредитних організацій в роботі з Бюро кредитних історій. Отримати інформації з Бюро мають можливість тільки організації, які уклали угоду на передачу кредитних історій своїх позичальників (за їх згодою) і стали учасниками Бюро кредитних історій. Якщо кредитна організація не надає своїх кредитних історій, то вона не має доступу до кредитних історій, які надані іншими учасниками Бюро і опиняється в так званому "інформаційному вакуумі".

– Чи не вважаєте Ви, що можливо буде вирахувати прорахунки та збиткові операції конкретних банків, які надали інформацію щодо своїх клієнтів?

Ми обговорювали це питання. Згідно проекту Закону інформація, яка стосується організації кредитора, що надав кредит, розкривається тільки за згодою кредитора. Тобто в кредитній історії, яку отримує інший кредитор, неможливо буде побачити який саме банк надав кредит.

– Яким чином передбачений захист інтересів позичальника – суб'єкта кредитної історії, адже ніхто з нас не зацікавлений в тому, щоб інформація щодо його фінансових відносин була широко доступною?

Захист інтересів суб'єкта кредитної історії є принциповим положенням і передбачений в проєкті Закону.

Олександр ДЕРКАЧ (зліва) та Борис ТИМОНЬКІН

Відсутність у кредитора інформації щодо кредитної історії потенційного позичальника є стримуючим фактором зростання обсягів кредитування. Це веде до ускладнення процедур оформлення кредитів, удорожчання плати за кредит. Якщо ми маємо достатню інформацію по корпоративних клієнтах, то при зверненні до банку фізичних осіб, суб'єктів малого бізнесу збір інформації щодо фінансової репутації позичальника є дуже дорогим. Я вважаю, що робота Асоціації українських банків та Національного банку України по створенню Бюро кредитних історій є дуже своєчасною.

Олександр ДЕРКАЧ,
Голова Правління банку АППБ "Аваль"

Про необхідність такої структури, яка б збирала і надавала кредитні історії позичальників, вже треба не говорити, а якомога скоріше її створити. Особливо гостро потребу в організації Бюро кредитних історій відчувають банки, які досить високими темпами нарощують обсяги кредитування населення та розвивають картковий бізнес. Досвід інших країн, не лише тих, де так звані кредитні бюро діють вже багато років, а й Естонії, Польщі, Туреччини, в яких нещодавно організовані такі бюро, свідчить про їх необхідність та користь для розвитку ринкових відносин.

Юрій БЛАЩУК,
Голова Правління ВАТ "БАБАНК"

ЗАГОРОДНЯ Лариса Несторівна — Голова Правління ВАТ "Електрон-Банк".

Створення бюро кредитних історій не просто на часі, а ми вже дещо запізнюємося з його організацією. У зв'язку з нарощуванням кредитування малого та середнього бізнесу, споживчого кредитування населення підвищуються ризики неповернення заборгованості. Надання послуг та продаж товарів у кредит набирає масового характеру і відсутність інформації це те гальмо, яке стримує процес масового кредитування, в розширенні якого зацікавлені як населення, так і банки. Згідно рішення Ради АУБ я включена до робочої групи по створенню Бюро кредитних історій як юридичної особи і наш банк планує взяти участь в його створенні.

НОВІКОВ Віктор Володимирович, Заступник начальника Управління - начальник відділу вдосконалення банківського законодавства Юридичного департаменту НБУ.

Проект Закону "Про організацію формування та обігу кредитних історій" націлений на стимулювання та створення умов для юридичних і фізичних осіб, формувати свої кредитні історії. Це дозволить значно розширити кредитування і, в першу чергу, надасть імпульс розвитку споживчого, іпотечного кредитування, а також кредитування малого бізнесу.

Робота Кредитних бюро спрямована на створення в країні конкурентного ринкового середовища, в якому добросовісні позичальники мають переваги перед недобросовісними. Кредитні бюро сприяють посиленню прозорості роботи кредитного ринку, введенню стимулюючого механізму для підвищення платіжної дисципліни потенційних позичальників, зменшенню витрат на отримання інформації про потенційного позичальника і здешевленню кредитів, розширенню доступу до фінансових послуг суб'єктів малого та середнього бізнесу, фізичних осіб.

Кредитна історія буде створюватися за згодою суб'єкта кредитної історії. Отримання кредитною організацією кредитної історії з Бюро можливе тільки з письмової згоди самого суб'єкта кредитної історії при його зверненні за кредитом. Крім того, передбачено ведення реєстру звернень до кредитної історії.

— На скільки нам відомо, в основному Кредитні бюро діють в розвинутих західних країнах. Чи створюються зараз Кредитні бюро в інших країнах ?

Процес створення Кредитних бюро іде постійно, тому що це — вимога ринку і є попит на цю інформацію.

Тільки за останні 10 років створені Кредитні бюро в Естонії, Іспанії, Бразилії, Перу, Польщі, Мексиці, Туреччині, Чехії. Активно провадиться робота по створенню законодавства по Кредитних бюро в Узбекистані, Казахстані та Росії. Крім того, в Росії вже діють декілька невеликих регіональних Кредитних бюро.

— Як, на Вашу думку, скільки кредитних бюро може бути в Україні?

Все залежить від території країни, розвиненості бізнесу та обсягів інформації, що буде збиратися. Мабуть для України достатньо було б одного, але добре розвинутого Кредитного бюро. Але законодавство повинно не обмежувати конкуренцію і надавати можливість створювати, при бажанні підприємницьких структур, декілька Бюро кредитних історій.

— Хто, крім банків, зацікавлений у створенні Бюро кредитних історій ?

Як свідчить світова практика, у створенні Бюро кредитних історій зацікавлені страхові організації, кредитні спілки, підприємства телекомунікацій, торгові організації, які надають послуги та продають товари у кредит тощо.

Разом з тим у створенні Кредитного бюро зацікавлені і добросовісні позичальники, бо маючи репутацію позичальника, який своєчасно виконує свої фінансові зобов'язання вони матимуть спрощений доступ до дешевих кредитів.

До обговорення проекту Закону ми залучатимемо Асоціацію кредитних спілок, Лігу страхових організацій та інші установи. Будуть проведені "круглі столи", наради з цього питання. Ми вважаємо, що цей проект має суспільне значення, тому що він торкається інтересів як кредитних установ, так і суб'єктів-позичальників, які є громадянами України і інтереси яких захищені Конституцією.

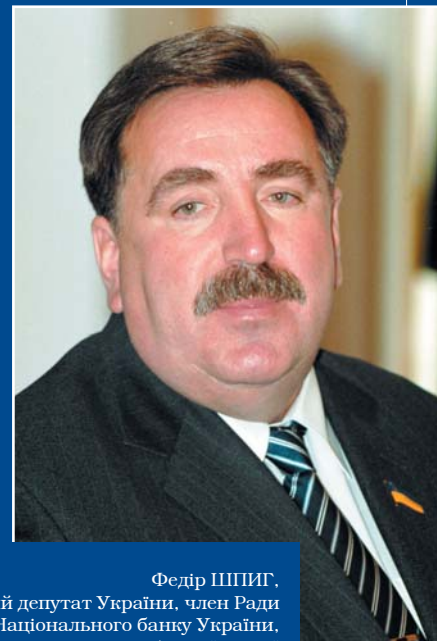
— Чи проявляють банки інтерес і бажання бути учасниками чи засновниками Бюро кредитних історій?

Так. Асоціація українських банків провела опитування серед банків і значна кількість банків, особливо ті, хто розвиває масове кредитування населення виявили значний інтерес до створення Бюро кредитних історій.

За рішенням Ради АУБ сформована робоча група по створенню юридичної особи — Бюро кредитних історій, до якої входять Голови Правління банків "Укрсоцбанк" п.Тимонькін Борис Владиславович, "Аваль" п.Деркач Олександр Віталійович, "Електрон-Банк" п.Загородня Лариса Несторівна, "БАБанк" п.Блащук Юрій Олександрович та я, як Віце-президент АУБ.

Зважаючи на економічні вигоди, до яких веде існування ефективно діючого Бюро кредитних історій — зменшення часу та витрат на оформлення кредитів, здешевлення плати за користування кредитом, розширення доступу до кредитування фізичних осіб та суб'єктів малого бізнесу, зниження ризиків невиконання грошових зобов'язань учасниками ринку, необхідність створення Бюро кредитних історій в Україні стає очевидною. ■

Дії Асоціації ПОЗИТИВНО впливають на розвиток банківської системи

Федір ШПИГ,
народний депутат України, член Ради
Національного банку України,
президент банку "Аваль"

Давайте згадаємо час, коли створювалася Асоціація українських банків. 1989 рік. Кілька десятків банків з невеликим капіталом, дуже вузьким колом операцій та з ще меншим досвідом банкування. Відсутність розгорнутої законодавчої та нормативної бази, регулюючої діяльність комерційних банків. Економічна криза та недовіра населення до банківської системи. І нарешті, абсолютна розрізненість самих банкірів, їх позицій та дій на банківському та міжнародному ринку, у стосунках з колегами, Національним банком, державними органами влади.

Саме за таких умов створювалася АУБ. Причому, якби сказав, створювалася не як організація, покликана вирішувати глобальні проблеми банківської системи та фінансового ринку. Це була перша спроба поєднати зусилля кількох банкірів, аби вирішити якісь болючі на той час питання. Відверто кажучи, тоді навіть й не згадувалося про розв'язання АУБ якихось глобальних проблем, чи прийняття її пропозицій комітетами ВР України, урядом, навіть Національним банком!

І треба сказати, той перший досвід виявився дуже корисним. Більше того, його набуття стало стимулом для подальшого пошуку форм та методів ефективної взаємодії банківського бізнесу та системи органів державної влади.

Якщо пам'ятаєте: 94-й рік — ініціювання перегляду нормативної бази НБУ з кредитування та податкового законодавства, 1996-й — участь в обговоренні змін до закону "Про банки і банківську діяльність", 1997-й — лобювання змін до закону "Про оподаткування прибутку підприємств", 1998 рік — криза і недопущення примусової конверсії ОВДП. Розв'язання цих та інших питань показало: сталий динамічний розвиток банківської системи,

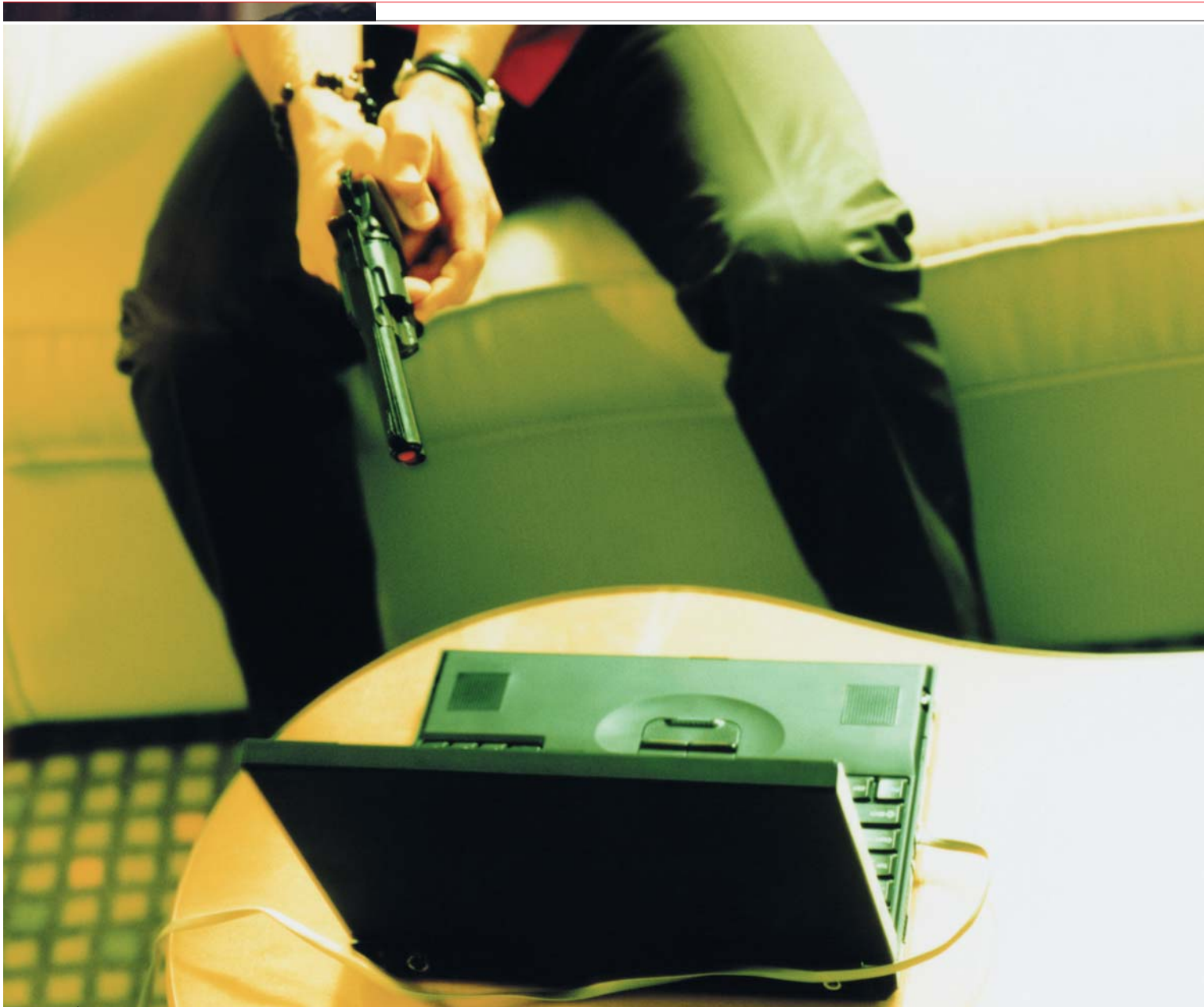
вирішення проблем, захист її прав та інтересів на рівні державної політики, а не десь по окремих кабінетах, можливе лише за поєднання зусиль усіх українських банків: державних, приватних, акціонерних, великих, малих, середніх

І сьогодні АУБ, членами якої виступають майже усі українські банки, розвиває ділові контакти з Верховною Радою, Адміністрацією Президента, Кабінетом Міністрів України. Взаємодіє з НБУ у сфері розробки основних напрямів грошово-кредитної політики, вдосконалення контролю за діяльністю банків, податкової політики тощо.

Спільно з відповідними навчальними закладами створює школи, центри і курси підготовки та перепідготовки кадрів. Вивчає і поширює досвід, дає рекомендації щодо ефективності банківських операцій і стандартизації банківських процедур, надає допомогу банкам в організації їхньої роботи, в подоланні обставин, що тимчасово погіршують стан ліквідності банків.

Значущою була участь АУБ у підготовці і прийнятті багатьох інструкцій Національного банку: про регулювання і контроль за діяльністю банків, про ліцензування, про створення обов'язкових резервів та інше. Не менш об'ємну роботу було проведено для переходу українських банків на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Вагомою, з моєї точки зору, стала участь Асоціації в підготовці і проведенні парламентських слухань.

І знаєте, я переконаний, що всі ці дії були дуже важливими для нас і позитивно вплинули на розвиток банківської системи України.

Петро РЕШЕТНИКОВ,
керівник управління
банківських технологій АУБ

Охорона банків:

чи є альтернатива
державній службі охорони?

Закон "Про Національний банк України" покладає на НБУ повноваження щодо "встановлення для банків правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна" (стаття 7) та щодо "визначення вимог стосовно технічного стану та організації охорони приміщень банківських установ" (стаття 33). Враховуючи норми цих статей та положення Закону України "Про банки і банківську діяльність", які надають банкам економічну незалежність та закріплюють за ними відповідальність за зобов'язаннями всім своїм майном, Національний банк прийняв ряд документів, спрямованих на лібералізацію сфери охорони банківських установ, зокрема:

1 Інструкцію про вимоги з організації охорони установ банків України, затверджену постановою Правління НБУ від 28.03.01 № 134. Вона погоджена з Антимонопольним комітетом України і пройшла державну реєстрацію в Мінюсті;

1 Положення про вимоги щодо технічного стану приміщень установ банків України, затверджене постановою Правління НБУ від 01.10.01 № 413.

Так, Інструкція № 134 встановлює загальні вимоги до організації охорони установ банків України і спрямо-

вана, насамперед, на посилення технічної захищеності касових сховищ, створення рівних для всіх суб'єктів, зайнятих у сфері охорони, можливостей надання охоронних послуг банкам. Інструкція передбачає формування банками власних служб охорони та право вільного вибору (на свій розсуд) охоронної фірми і визначає основні вимоги та принципи, якими повинна керуватися установа банку, створюючи належні умови для надійного збереження готівки та цінностей. Передбачається посилити технічну захищеність відповідних приміщень банківських установ та залучити сили реагування на сигнали "тривоги" від засобів охоронної та тривожної сигналізації.

Такі принципи охорони банків відповідають загальноєвропейським вимогам і активно впроваджуються в країнах з перехідною економікою (Росія, Литва, Польща та інші), де питання безпечного функціонування банківських установ так само актуальні, як і в Україні.

Потреба внести зміни у систему охорони банків з боку НБУ спричинена рядом чинників:

По-перше: розвиток ринкових відносин в Україні привів до перерозподілу власності та створення приватних банків.

Здорова конкуренція підвищить рівень послуг

Петро МЕЛЬНИК,
Начальник управління захисту інтересів банку АБ "Експрес-Банк"

Узгодження питань про здійснення охорони установ нашого банку проводилося під час спільної наради керівництва ДСО та АБ "Експрес-Банк", рішення якої закріплені у відповідному протоколі.

Відбувалося це узгодження непросто, оскільки взаємодія з підрозділами ДСО з питань здійснення охорони, пов'язаної з використанням зброї, містить в собі повний спектр сучасних відносин, що існують між діловими партнерами. Шлях економіки країни до ринку відображається і на співпраці з державними структурами, у зв'язку з чим марно було б розраховувати на те, що виступаючи єдиним представником у сфері здійснення охорони, ДСО не намагатиметься змінити умови на свою користь (через підвищення розцінок) в договорі про охорону установи банку.

Одночасно розгляд питання про створення альтернативної комерційної структури, яка б мала право на здійснення охорони, пов'язаної з використанням зброї, також не дасть можливості повністю уникнути важелів впливу ДСО при МВС України на умови та ціноутворення послуг охорони, адже дозвіл на отримання та зберігання зброї видають органи МВС. Тобто, в даному питанні недержавна служба охорони буде підконтрольною МВС і може бути поставлена в певні умови, при яких повноцінним конкурентом для ДСО стати не в змозі.

Слід відмітити, що у відповідності з Інструкцією про вимоги з організації охорони установ банку України, затвердженої постановою Правління НБУ від 28.03.2001 року № 134, банкам надана можливість здійснювати вільний вибір охоронної фірми та створення банками власних служб охорони, вибір постачальників охоронних систем. Це - крок до наближення банківської системи України до світового рівня, але вирішення питання про усунення в банківській сфері монополії на охорону з використанням зброї є невід'ємною часткою даного процесу.

Ми вважаємо, що питання використання зброї банками для охорони своїх банківських установ Верховна Рада у недалекому майбутньому все ж таки вирішить. Адже здорова конкуренція лише підвищить рівень послуг на ринку охорони.

Треба сформувати конкурентне середовище на ринку охоронних послуг

Ніна ДОРОФЄЄВА,
Директор департаменту
готівково-грошового обігу НБУ

Національний банк України та Асоціація українських банків, за підтримки Антимонопольного комітету України, послідовно проводить заходи, спрямовані на демонополізацію ринку охоронних послуг з метою встановлення рівних можливостей для різних суб'єктів охорони та створення ефективної системи охорони банків на принципах партнерських стосунків між банками, підрозділами ДСО при Міністерстві внутрішніх справ України та іншими суб'єктами охорони.

Ці дії Національного банку України знайшли своє відображення в нормативно-правових актах, які визначають основні вимоги з організації охорони установ банків України і надають банку можливість вибору суб'єкта охорони, створення власних підрозділів охорони, та можливість вибору між фізичною охороною і технічними засобами охорони. При цьому слід відмітити активну позицію Асоціації українських банків, фахівці якої своїми чіткими діями і конструктивною позицією внесли значний вклад в розбудову і формуванні на Україні ефективної системи охорони банків на принципах партнерських стосунків між банками і суб'єктами охорони.

Ще одним кроком у формуванні конкурентного середовища на ринку охоронних послуг є законодавче закріплення права банків створювати власні структурні підрозділи, озброєні вогнепальною зброєю для забезпечення збереження коштів та цінностей клієнтів.

На сьогодні банківським установам на законодавчому рівні довірено зберігати та управляти грошима, що вимагає створення правових підстав для надання їм можливості самостійно ви-

По-друге: на час прийняття Національним банком Інструкції № 134 та Положення № 413 послуги озброєної охорони банкам надавала Державна служба охорони (ДСО), створена на базі підрозділів охорони при органах внутрішніх справ. Утворення ДСО відбулося згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1993 року № 615. За законодавством України право застосовувати вогнепальну зброю до злочинців під час виконання функцій охорони мають лише відповідні підрозділи МВС та Державна служба охорони. Це дало змогу ДСО стати фактичним монополістом на ринку послуг озброєної охорони, зокрема й охорони банків.

По-третє: ринок охоронних послуг регулюється відомчими актами, а це стримує розвиток конкуренції у цій сфері. І досі немає найважливіших законодавчих актів, які забезпечили б формування цивілізованого ринку охоронних послуг.

Стосунки між банківськими установами і держохороною неоднозначні. Здавалося б, вони мають бути партнерськими. Банки довіряють охорону цінностей озброєним представникам Державної служби охорони, а це закладає певний фундамент добрих відносин. І справді, за багато років співпраці ділові стосунки між сторонами переросли у сталі партнерські.

Але, на жаль, за останні чотири роки підрозділи ДСО кілька разів підвищували вартість своїх послуг. Так, у жовтні 2001 року ДСО запропонувала банкам радикальне (у 1,5-2 рази) підвищення вартості своїх послуг. При цьому ДСО посилалась на Указ Президента України від 31.08.01 р. № 771/2001. Але цей Указ передбачав виплату надбавок лише тим особам зі складу МВС, які утримуються за рахунок коштів Держбюджету України. Тому банки вважали, що ДСО не мало юридичних підстав говорити про загальне підвищення вартості охоронних послуг. Так у 2001-2002 роках між ДСО і банками загострилися стосунки.

Замість того, щоб "мирним шляхом" розв'язати виниклу проблему, охоронці вдалися до некоректних дій — знімали охорону, відмовлялися супроводжувати касирів з грошима, в односторонньому порядку розривали договори про надання послуг тощо, — тобто повели себе не як партнери. Звичайно, такі дії дестабілізували роботу банківських установ.

ДСО дозволило собі таку зухвалу поведінку лише тому, що вона є монополістом на ринку озброєної охорони банків. Хоча наявність монопольних структур в економіці не відповідає принципам підприємницької діяльності, закріпленим статтею 42 Конституції України.

Банківська система була змушена "тримати оборону" і захищати свої економічні інтереси та юридичні права. У відповідь на наше звернення Кабінет Міністрів України доручив Антимонопольному комітету України перевірити підрозділи ДСО щодо дотримання ними антимонопольного законодавства у сфері ціноутворення. Результати перевірок та досліджень підтвердили, що ДСО домінує на ринку охоронних послуг і зловживає цим, устанавлюючи необґрунтовані ціни на свої послуги. В зв'язку з цим Антимонопольний комітет відкрив на порушників низку справ та стягнув відповідні штрафи.

Можливо, саме це і стало причиною того, що у квітні 2002 року ДСО звернулася до Господарського суду м. Києва з позовною заявою проти АУБ "Про захист ділової репутації та відшкодування моральної шкоди". У цій заяві ДСО просила суд:

1. Визнати дії АУБ такими, що підривають ділову репутацію та завдали ДСО моральної шкоди.
2. Зобов'язати АУБ принести офіційні письмові вибачення за дії, що підривали ділову репутацію ДСО та завдали їй моральної шкоди.
3. Стягнути з АУБ на користь позивача суму на відшкодування заподіяної моральної шкоди розміром 1 000 000 (один мільйон) грн. 00 коп.

4. Стягнути з АУБ на користь позивача його витрати по сплаті державного мита в розмірі 85 грн. 00 коп. та суми сплачених витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу розміром 69 грн. 00 коп.

Від подання першої позовної заяви ДСО до АУБ пройшло більше року. За цей час з ініціативи ДСО відбулося 7 слухань у різних судових інстанціях. Остаточне рішення поки ще не прийняте, але судові установи, які розглядали цей позов, по суті відмовляли Держохороні у його задоволенні.

А тим часом начальник Державної служби охорони В.І. Шаповал в інтерв'ю "Українській інвестиційній газеті" 26 листопада 2002 року № 47 (374) заявив таке: "Сейчас нас вполне справедливо обвиняют в том, что мы одновременно являемся монополистом на рынке услуг безопасности и контролируем частные охранные организации". Здавалося б питання, покладене в основу позову, зняте, оскільки сам начальник ДСО публічно підтвердив, що є монополістом. Але судовий процес триває.

Логічно очікувати, що ДСО і надалі підвищуватиме ціни на свої послуги. Так воно і є — ДСО знову пропонує банкам чергове збільшення цін.

Тут варто нагадати, що підвищення ціни за охорону зменшує рентабельність банківського бізнесу і збільшує вартість кредитів. А це протирічить державній економічній політиці та зусиллям банків, спрямованим на здешевлення банківських послуг.

На розгляд Верховної Ради України подано ряд законопроектів, які стосуються взаємовідносин у сфері охоронного бізнесу між банківською системою та Міністерством внутрішніх справ. Можна припустити, що ініціаторами перелічених далі законопроектів є народні депутати, близькі до МВС.

Стисло прокоментуємо ці законопроекти:

1. "Про внесення змін до Закону України "Про Національний банк України" № 1051-1.

Пропонується віднести до спільної компетенції НБУ та МВС питання захисту коштів та інформації, що перебувають у банківських установах. Це призведе до втручання МВС у компетенцію НБУ щодо визначення вимог до технічного стану та організації охорони банківських установ. А це суперечить ст. 6 Конституції України, якою передбачено, що органи законодавчої, виконавчої і судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

2. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань ліцензування" № 1050.

Проект передбачає внесення змін до Законів України "Про Національний банк", "Про банки і банківську діяльність" та "Про ліцензування певних видів господарської діяльності". Згідно з цими змінами операції інкасації коштів вилучаються:

і з переліку банківських операцій, що їх можуть надавати банківські установи;

і з функцій ліцензування НБУ, що їх нині він виконує, та вносяться до переліку видів господарської діяльності, ліцензування яких здійснюватиме відповідний державний уповноважений орган.

Прийняття цього законопроекту матиме негативні наслідки, оскільки:

і комерційні банки будуть позбавлені права надавати таку банківську послугу, як інкасація грошових коштів клієнтів;

і буде ліквідована вже відпрацьована система інкасації через банківську систему;

і суб'єкти господарювання втратять можливість вибору партнера на послуги з інкасації;

і збільшиться кількість клієнтів, які взагалі відмовляться від інкасації грошей у зв'язку з підвищенням вартості такої послуги, оскільки надаватиме її лише ДСО, маючи монополне право на використання вогнепальної зброї.

► конувати функції охорони грошей та цінностей, які зберігаються у них.

Проте банки не мають можливості забезпечити збереження коштів та цінностей на належному рівні, оскільки законодавством їм не надано право володіння вогнепальною зброєю, хоча таке право, крім Національного банку України та Ощадбанку, надано також, підприємствам зв'язку, залізничного транспорту, електроенергетики та установам охорони навколишнього середовища. За таких обставин банківські установи змушені звертатися до єдиного на сьогоднішній день суб'єкта з озброєної охорони на ринку надання зазначених послуг — Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України.

У зв'язку з цим Асоціацією українських банків підготовлено, а Національним банком України внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про банки і банківську діяльність” яким передбачається правове врегулювання питання озброєної охорони банківських установ, збереження коштів та цінностей, що належать банку та його клієнтам, під час їх зберігання, перевезення та інкасації.

Враховуючи досвід країн Західної та Східної Європи, наданий дозвіл на володіння зброєю вищезгаданим структурам, та те, що чинне законодавство зобов'язує банківські установи забезпечити належні умови для схоронності цінностей клієнтів, вважаємо, що на сьогодні склались передумови надання банкам можливості створення спеціалізованих підрозділів озброєної охорони.

Ще одним важливим напрямком спільної діяльності Національного банку та Асоціації українських банків в розвитку конкурентного середовища на ринку охоронних послуг в Україні, є робота над проектом закону України "Про охоронну діяльність" (реєстраційний № 1241) На нашу думку зазначеним законопроектом має бути чітко визначено рівність прав суб'єктів охорони і право власників об'єктів охоронної діяльності недержавної власності самостійно визначати заходи охорони і стан технічної укріпленості власних приміщень.

Підсумовуючи викладене хочемо наголосити, що Національний банк України і в подальшому буде впроваджувати свою незмінну позицію щодо розвитку конкуренції на ринку охорони установ банків.

Щоб захистити свої інтереси й інтереси клієнтів, банківська система змушена взяти участь у формуванні ефективного конкурентного ринку охоронних послуг в Україні. Для цього, насамперед, треба розробити відповідне законодавство, що регулює охоронну діяльність. Протягом останніх 7-8 років Верховна Рада так і не ухвалила Закони України "Про зброю" та "Про охоронну діяльність". Отже, можна вважати, що існуючі законопроекти не відповідають сучасному рівню суспільно-економічного розвитку держави.

Перший законопроект встановлює пріоритет та надає переваги на ринку озброєної охорони одній структурі — ДСО при МВС України. Ухвалення такого закону неминуче збільшить зловживання з боку ДСО її монопольним становищем на ринку охоронних послуг.

До законопроекту "Про охоронну діяльність" подано суттєві зауваження від Української Федерації працівників недержавних служб охорони, Головного науково-експертного управління ВРУ, Антимонопольного комітету України, Міністерства юстиції України, НБУ та Асоціації українських банків. Концепція законопроекту потребує корінного доопрацювання.

Слід зауважити, що в більшості пострадянських держав створена правова база, яка забезпечує конкурентне середовище для функціонування охоронних суб'єктів на ринку. Наприклад, в Росії охоронна сфера регулюється трьома законами, а закон "Об оружии" діє з 1997 року. У Казахстані у 1998 р. прийнято закон "О государственном контроле за оборотом отдельных видов оружия", а у 2000 році прийнятий закон "Об охранной деятельности".

Досвід використання відомчої охорони НБУ, Ощадбанку, залізниці, зв'язківців, енергетиків показав, що, як правило, власна озброєна охорона набагато ефективніша за охорону "від

ДСО". Проте банки за законом не мають права на володіння вогнепальною зброєю для охорони грошей та цінностей, переданих їм на збереження.

Аналізуючи ситуацію на ринку охоронних послуг, АУБ дійшла висновку, що треба внести зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність" і надати банківським установам право використовувати вогнепальну зброю для охоронних функцій. Цю пропозицію АУБ розглянуто і підтримано Національним банком. НБУ спрямував відповідний законопроект (зареєстрований за № 3223) до парламенту.

Автори законопроекту вважають, що це буде перший закон, який забезпечить функціонування сфери охоронних послуг на ринкових засадах. Ухвалення цього закону з нетерпінням чекають і банкіри, і альтернативні ДСО суб'єкти охоронної діяльності.

Не слід очікувати, що після прийняття змін щодо вогнепальної зброї до закону "Про банки і банківську діяльність", всі банки "стануть в чергу" за зброєю. Адже утримання на балансі зброї потребує певних матеріальних витрат, а головне — персональної відповідальності голови правління банку за її надійне зберігання та правове використання. Тому

окремі банки і далі користуватимуться послугами Держохорони. І це їх право. Крім того, в Україні триває процес створення банківських установ (філій, відділень) — різних за своїм призначенням, операціями, кількістю клієнтів, обсягами цінностей тощо. Банківські філії створюються і у великих містах з розгалуженою інфраструктурою підрозділів ДСО, і у віддалених районах, де таких підрозділів немає. Це теж впливає на вибір виду охорони.

Пропоновані зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність" є продовженням лібералізації сфери охорони банківських установ, вони створять умови, за якими банк братиме на себе повну відповідальність за збереження цінностей та вибиратиме для цього відповідний вид охорони.

На круглому столі, що відбувся у березні поточного року за ініціативою Національного банку, Комітету ВРУ з питань фінансів і банківської діяльності та АУБ, розглянуто питання "Створення конкурентного ринку послуг озброєної охорони". Учасники круглого столу зазначали, що на ринку охоронних послуг вистачить місця для всіх бажаючих працювати у цій сфері. А ДСО має виконувати ті функції, які їй надає законодавство. ■

ВІД З'ЇЗДУ ДО З'ЇЗДУ

Х З'їзд АУБ (2002 рік)

ВОЛОК А. М., президент

Харківського банківського союзу:

"Питання — взаємовідносини з державною службою охорони. Звертаю вашу увагу на нові вимоги ДСО України до облаштування банківських приміщень для розміщення сейфів в установах банків, які охороняються підрозділами міліції. Ці вимоги висунуті в обсягах, що, на наш погляд, більші, ніж передбачені чинним законодавством та діючими нормами і актами. Зазначу також, що банки не мени ніж ДСО піклуються про зберігання своїх коштів та коштів своїх клієнтів. Національний банк прийняв нові документи і нам треба, разом з ним відстоювати інтереси банківської системи для того, щоб був розумний підхід, щоб ми не витрачали більше коштів, ніж ми заробляємо на цьому."

НАШ КОМЕНТАР

АУБ вжила ряд заходів із захисту економічних інтересів банків, зокрема, було надіслано звернення до Кабінету міністрів України, Антимонопольному комітету України, проведені зустрічі з керівництвом МВС, ДСО.

Внаслідок вжитих заходів була знята гострота протистояння комерційних банків та охоронних структур, але з боку ДСО тиск щодо збільшення вартості послуг триває, в тому числі з використанням судових органів.

АУБ вийшла з кардинальною пропозицією про створення конкурентних засад на ринку охоронних послуг, а також прийняття Закону України "Про охоронну діяльність" та внесення змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність" про надання банкам права на володіння зброєю для здійснення функцій охорони.

До Верховної Ради України внесено низку законопроектів, які стосуються взаємовідносин між банківською системою і Міністерством внутрішніх справ щодо охоронної діяльності.

Асоціація українських банків прикладає зусилля до прийняття таких положень в цих нормативних актах, які б відповідали інтересам банківської системи.

СУГОНЯКО О. А., Президент АУБ:

"Стратегічні цілі системи: розширення існуючих ринків банківських послуг і опанування новими ринками і технологіями".

**ДУБІЛЕТ О. В.,
Голова Правління ЗАТ "ПРИВАТБАНК":**

"Найактуальнішим у даний час є забезпечення сприятливих умов для успішного розвитку перспективних напрямів банківського бізнесу, особливо бізнесу пластикових карт. Для ефективного використання можливостей ринку пластикових карт, формування сприятливих умов розвитку його інфраструктури необхідно здійснити ряд заходів Верховній Раді, НБУ, комерційним банкам.

X З'їзд АУБ (2002 рік)

**БЛАЩУК Ю. О.,
голова Правління ВАТ "ВАБАНК":**

Проблема електронного бізнесу — електронний цифровий підпис, питання залишається відкритим. Це питання досить актуальне, в тому числі в аспекті вступу до Світової організації торгівлі.

НАШ КОМЕНТАР

За участю Асоціації українських банків Верховною Радою України прийнято Закон України "Про електронний цифровий підпис" та Закон "Про електронні документи і електронний документообіг", які дозволять в повній мірі використовувати послуги через Інтернет-банкінг. Для опрацювання цих законів в АУБ була створена робоча група, яка разом з НБУ брала участь в підготовці проектів документів.

Для широкого впровадження платіжних карток Національної системи електронних платежів фахівцями АУБ узагальнені зауваження та пропозиції комерційних банків, які включені до Державної Програми розвитку системи безготівкових розрахунків в країні.

Важливість інформатизації важко переоцінити

Анатолій САВЧЕНКО,
Член Правління,
Директор Департаменту інформатизації НБУ

Впровадження інформаційних технологій в банківську систему почалося в період появи великої кількості комерційних банків. Необхідність переходу на нові комп'ютерні технології на початку 90-х років призвела до швидкої розробки відповідних систем та впровадження їх у кожному комерційному банку. Пізніше Національний банк створив систему електронних платежів — це справді була революція у сфері інформатизації банківської системи. Якщо раніше розрахунки клієнта комерційного банку здійснювались протягом двох-трьох тижнів, то тепер клієнт мав чеки не більше двох годин. В умовах шаленої інфляції це стало істотним досягненням.

Сучасні банки просто не можуть існувати без інформаційних технологій. Відповідно, рівень надання послуг окремого банку сьогодні визначається рівнем розвитку його інформаційних технологій. До того ж, інформаційні технології мають забезпечувати надійність функціонування банку. Банк повинен захищати свою інформацію — це в інтересах як самого банку, так і його клієнтів.

Крім того, банківська інформація потребує резервування. На початку 90-х років минулого століття землетрус у Японії фізично знищив приміщення двох банків, на рахунках яких зберігалося понад два трильйони йен, коштів населення. Ці установи стали банкрутами з сучасної інформаційної причини: вся інформація знаходилася у приміщенні банків, резервні копії їхніх балансів не зберігалися в іншому місці. Тому сьогодні Національний банк вимагає у комерційних банків надійності їхніх інформаційних систем. Банк може збанкрутувати з різних причин: кредитних, технологічних, інформаційних. Отже, серед інших проблемних питань треба обов'язково говорити про інформаційні ризики: оцінку цих ризиків та можливості їх зменшення.

Звичайно, з часом банківські інформаційні технології будуть розвиватися. Причому загальною тенденцією має стати подальша централізація інформаційних ресурсів. Управління усіма ресурсами комерційних банків буде здійснюватись через головний центр. Натомість центри обслуговування клієнтів створюватимуться подалі від центру, ближче до населення. Створення безбалансових відділень, збільшення можливостей для самообслуговування, більш широке застосування нових сучасних систем роботи з клієнтом, в тому числі, інтернет-банкінг — все це стане наступним кроком розвитку банківської системи. Однак такий розвиток може відбутися тільки за умов належної інформаційної підтримки функціонування банку.

Асоціація українських банків завжди правильно оцінювала важливість інформаційної сфери в роботі банку. Сьогодні постала необхідність збільшення кількості безготівкових розрахунків населення. Зрозуміло, що гроші мають залишатися в обороті банківського сектору як кредитний ресурс для мікрокредитування населення та розвитку економіки в цілому. І в цьому плані Асоціація активно співпрацює з Національним банком: спільно розробляється програма розвитку безготівкових розрахунків населення. Більш того, дуже часто Асоціація виступає ініціатором у подібних питаннях, залучає до обговорення проблем та перспектив банківської сфери не тільки Національний банк, але і комерційні банки та місцеву адміністрацію.

Олександр САВЧЕНКО,
голова правління
ВАТ "Міжнародний
комерційний банк"

Банки все активніше працюють в Інтернеті

Міжнародний комерційний банк — банк, створений за участю іноземного капіталу, із статутним фондом більше 5 млн. ЄВРО.

Банк є орієнтованим на впровадження новітніх банківських технологій, розширення спектру банківських послуг, є сучасним, мобільно реагуючим на потреби ринку, відкритим для новацій та спрямованим, в першу чергу, на захист інтересів клієнтів.

Один з головних напрямків діяльності банку на сьогоднішній день — використання ресурсів мережі Інтернет при проведенні банківських операцій для надання реальної переваги нашим клієнтам над їх конкурентами у фінансовому світі.

Деякі українські банки вже почали надавати послуги за допомогою мережі Інтернет, при цьому обмеживши свою діяльність тільки інформаційними послугами в режимі off-line. Це означає, що якщо клієнт захоче отримати поточну інформацію щодо стану свого рахунку, банк не буде в змозі надати реальну інформацію, а тільки інформацію, яка надійшла після закриття робочого дня. МКБ пропонує своїм клієнтам нову послугу — інтернет-банкінг, яка є різновидом on-line banking. Ця технологія дозволяє клієнту отримувати банківські послуги в режимі реального часу, не відвідуючи банк і заощаджуючи час, сили та гроші. Крім того, система забезпечує багаторівневий захист інформації від несанкціонованого доступу. Система on-line banking, введена в Міжнародному комерційному банку, буде першою системою, сертифікованою Національним банком України, для проведення платежів.

Крім того МКБ працює над розробкою концепції банківського обслуговування учасників ICB-net — мережі, яка дає можливість проведення платежів між клієнтами банку — інтернет-магазинами та інтернет-покупцями. Ця концепція вважається першим етапом у впровадженні смарт-карток (карток із вбудованим мікропроцесором) — найбільш перспективного платіжного інструмента для обслуговування електронного бізнесу, що в подальшому надасть можливість банку створити та підготувати середовище для переведення клієнтів на обслуговування системою смарт-карток.

На даному етапі, використовуючи існуючі технології та досвід компанії інтернет-розробників, Міжнародний комерційний банк створює для своїх клієнтів платіжну систему ICB-net для:

- І ведення документооберту (в тому числі платіжних документів) між банком та його клієнтом — фізичною / юридичною особою;
- І купівлі товарів через інтернет-магазини — учасників платіжної системи ICB-net;
- І доставки замовлених товарів по вказаній адресі негайно після перерахування грошей;
- І сплати послуг інтернет-провайдерів, комунальних послуг, послуг за мобільний зв'язок та будь-які інші платежі в будь-який банк.